

ARCHY

5.

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

leden				IHS	2	3	4	črvnec		1	2	3	4	5	
	5	6	7	8	9	10	11		VI	7	8	9	10	11	12
	I	13	14	15	16	17	18		VII	14	15	16	17	18	19
	II	20	21	22	23	24	25		VIII	21	22	23	24	25	26
únor	III	27	28	29	30	31		srpen	IX	28	29	30	31		
							1							1	2
	Sp	3	4	5	6	7	8		X	4	5	6	7	8	9
	Sx	10	11	12	13	14	15		XI	11	12	13	14	15	16
březen	Qu	17	18	19	20	21	22	září	XII	18	19	20	21	22	23
	I	24	25	26	27	28			XIII	25	26	27	28	29	30
							1		XIV						
	II	3	4	5	6	7	8			1	2	3	4	5	6
duben	III	10	11	12	13	14	15	říjen	XV	8	9	10	11	12	13
	IV	17	18	19	20	21	22		XVI	15	16	17	18	19	20
	V	24	25	26	27	28	29		XVII	22	23	24	25	26	27
	VI	31							XVIII	29	30				
květen			1	2	3	4	5	listop.			1	2	3	4	
	▲	7	8	9	10	11	12		XIX	6	7	8	9	10	11
	I	14	15	16	17	18	19		XX	13	14	15	16	17	18
	II	21	22	23	24	25	26		XXI	20	21	22	23	24	25
červen	III	28	29	30				pros.	XXII	27	28	29	30	31	
					1	2	3								1
	IV	5	6	7	8	9	10		XXIII	3	4	5	6	7	8
	V	12	13	14	15	16	17		XXIV	10	11	12	13	14	15
	VI	19	20	21	22	23	24		XXV	17	18	19	20	21	22
	▼	26	27	28	29	30	31		XXIV	24	25	26	27	28	29
									I						
	I	2	3	4	5	6	7			1	2	3	4	5	6
	II	9	10	11	12	13	14		II	8	9	10	11	12	13
	III	16	17	18	19	20	21		III	15	16	17	18	19	20
	IV	23	24	25	26	27	28		IV	22	23	24	★	26	27
	V	30							Φ	29	30	31			

ŘEČ SV. BERNARDA OPATA O NAROZENÍ PÁNĚ.

Pohled'te, bratři nejmilejší, jak veliká jest dnešní slavnost, pro niž i den jest krátký i širokost země úzká. Do prostoru zároveň i času se rozpíná. Noc zabírá, nebe naplňuje dříve než zemi. Noc totiž jako den osvícena byla, když v tmavé hodině noční pastýře ozářilo nové světlo s nebe. Abyste věděli, na kterém místě počaly se radosti této slavnosti slaviti, tož o té radosti, kterou andělé se už radovali jest ohlášeno, že nastane všemu lidu: ale též hned tu jest množství nebeského vojska božské chvály zpívajícího. Odtud to, že tato noc slavnostněji se tráví než ostatní v žalmech, chvalozpěvích a písniích duchovních: a bez jakýchkoli rozpaků třeba věřiti, že zvláště za těchto vigilií ona nebeská knížata spojena s prozpěvujícími předcházejí uprostřed panen hrajících. Ale jak mnoho dnes perlami a zlatem třpytí se oltářů? Kolik všude zdí zdobí se koberci! Myslíš, že k tomu se obrátí andělé a lidem otrhaným se vyhnou? Jestliže tak tomu jest, proč se raději ukázali pastýřům ovec, nežli králům země, nežli kněžím chrámovým? Proč též sám Spasitel, jehož jest zlato i stříbro, posvátnou v těle svém zasvěcuje chudobu?

Anebo aspoň, proč anděl tak zevrubně chudobu líčí? Nenít věru bez jistého tajemného důvodu Spasitel plénkami ovíjen a kladen v jesle, když zjevně nám to jako znamení poroučí anděl. Pravíť: Toto vám bude znamením, naleznete Nemluvňátko plénkami ovinuté. Na znamení dány jsou plénky tvé, Pane Ježíši, ale na znamení, jemuž až do dneška mnozí odpírají. Mnoho zajisté povolaných, ale málo vyvolených, a tudíž ani znamenáných. Poznávám určitě, poznávám Ježíše, velikého kněze, přikrytého bídným šatem, když potýkal se s ďáblem. Mluvím těm, kdož Písma jsou znalí, a jimž dobře jest známo prorocké vidění Zachariášovo. Ale když vyvýšena byla Hlava naše nad nepřátely naše, od té doby nadobro změnil šat, v krásu se oblékl, oděn jsa světlem jako rouchem, dal nám vzor, abychom my totéž činili. Jestliť prospěšnější v boji brnění než říza lněná; i když ono jest břemenem, tato ke cti. Stane se, když půjdou i údy za Hlavou, že tělo již všechno v jednom duchu zapěje a řekne: Roztrhl jsi kající roucho mé a oděl jsi mne veselím.

Naleznete Nemluvňátko, řekl, plénkami ovinuté a položené v jeslích. A o něco dále dí Evangelista: Přišli chvátajíce a našli Marii a Josefa, a Nemluvňátko položené v jeslích. Co to, že anděl jako by na poní-

ženost samu ukazoval, pastýřové jí však samé nalézají? Možná, že anděl proto zvláště ukazuje na poníženost, že když ostatní řítili se pýchou, On v poníženosti stál. Anebo proto, jistě s nebe zvěstuje se poníženost, že tuto jako vlastní ctnost třeba podávat Boží velebnosti. Sama však nemohla býti nalezena, poněvadž poníženým vždycky se dává milost. Nalezli tudíž Marii a Josefa, a Nemluvnátko položené v jeslích. Jako, totiž nemluvnětství Spasitelovo zjevnou ukazuje poníženost, tak skrze Pannu ne nevhodně označuje se zdrženlivost, skrze Josefa, muže spravedlivého, jehož chvála jest v evangeliu, spravedlnost. Ovšem, že zdrženlivost jsme dlužni tělu, kdož by to nevěděl? Spravedlnost pak jest ctnost, dávající každému, což jeho jest, a té jest potřebí k bližním. Dále poníženost s Bohem nás smiřuje, Bohu činí poddanými, Bohu líbí se v nás, jakž praví blahoslavená Panna: Shlédl na poníženost děvky své. Tudíž kdo smilní, hřeší proti tělu svému; kdo nespravedliv jest, proti bližnímu; kdo se vyvyšuje a nadouvá, proti Bohu. Smilník zneuctívá sám sebe, nespravedlivý trápí bližního; vyvyšující se, a toť už v tom jest, snižuje Boha. Slávy své, praví Hospodin, druhému nedám. A pyšný dí: Nedáš-li jí, já si ji zaberu násilím. Nelíbíť se pyšnému andělské nadílení,

dávající slávu Bohu, pokoj lidem. Nectí tudíž Boha, ale pozdvihuje se proti němu naprostý bezbožník a nevěrec. Vždyť co jest zbožnost, ne-li úcta Boží? A kdož jiný Boha ctí, ne-li ten, kdo dobrovolně jemu poddán jest a jako oči služebníkův k rukám pánův jejich, tak oči srdce jeho k Pánu Bohu jeho?

Aby se tedy stále v nás nacházeli Maria a Josef, a Nemluvňátko položené v jeslích, střízlivě a spravedlivě a zbožně živi budme na tomto světě. Proto zajiště se ukázala milost Boží vyučující nás, a tím také jeho sláva se ukáže. Neboť takto čteš: Ukázala se milost Boží všem lidem vyučující nás, abychom odřeknouce se bezbožnosti a světských žádostí střízlivě a spravedlivě a zbožně živi byli na tomto světě, očekávající blahé naděje a příští slávy velikého Boha. Ukázala se v Maličkém milost k vzdělání; ale On bude velikým, jakž o něm Gabriel mluvil, a které Maličký vyučí poníženosti srdce a tichosti, ty zvelebí potom a oslaví, až přijde veliký a slavný Ježíš Kristus, Pán náš, jenž jest požehnaný na věky věkův. Amen.

HUBERT COLLEYE:
TAJEMSTVÍ VÁNOC.

Vánoce mého dětství, tato noc plná sněhu! V tichu tohoto sněhu zněly zvony. V jeho bělostnosti rděla se světla. Komposice jako na nějakém obraze. Viděl jsem opravdu tyto legendární vánoce? Ano, bezpochyby; odkud bych byl nasbíral své vzpomínky a své dojmy? Dětství je jakási vznešená poesie. Vánoce dnes sevšedněly. Ztratily svůj sních, ztratily svůj mráz jedinečný v roce, a svá utěšená světélka, zářící jako pohledy. Vánoce nejsou už pro mne poetické. Vysoký gotický kostel byl jakýmsi tmavým masivem, posypaným bílými vločkami. Za tímto masivem zářila velká kostelní okna průhlednými růžovými oblouky.

Nemám už kostela, nemám už mystických světel; nemám už noci, které se nepodobá žádná druhá v celém roce. Co udělali s vánocemi mého dětství? Ó, poesie, bude mi třeba o tobě pochybovat?

Zpívalo se: „Poslyšte, křesťané, radostné noviny,
kteréž ohlašuje anděl té hodiny,
pastýřům na poli Betlémské krajiny.“

A zdálo se, že Andělé poletují jako průhledné medusy vzduchu. Což se neříkalo z jara o velikonocích, že

zvony odlétly do nebe pěkně modrého? Život hodně zatemnil můj pohled. Nevidím už ani Andělů ani zvonnů. Nevidím už ani sněhu mého dětství. Zdá se mi, že vánoce jsou teď deštivé. Mráz už mne netahá za uši, ani za nos a za bradu; nemrznou mi již nohy, ani mi neleze za nehty. Vánoce staly se svátkem nevázanosti. Dobře vím, že už nemám své dětské duše. Ale naleznu-li ji, naleznu s ní také svůj bývalý údiv?

Stavěly se jesličky. Říkalo se „Betlém.“ Šedý, pomáčkaný papír představoval skálu, a upravil se na dřevěnou kostru jako jeskyně. Do jeskyně postavily se svaté osoby. Do záhybu skály se dalo mechové chmýří, které představovalo sních. Tento mech roste v Norimberku kolem malých dvorků, které jsou jako na hračku. Potom se udělalo pološero pomocí svíček, kterých bylo pět za jeden sou. Dvanáctero zaklepání na sklenici z křišťálu. To bylo znamení neviditelným houslím, které začaly tlumeně hráti, aby bylo vidět přicházející Anděly. Andělé přicházeli; jak je rok dlouhý, nevidí se nic tak krásného a zvláště ne tak milého. V kostele varhaník napodobil dudy a pastýřské trouby. „Zvučte trouby a rozezvučte se dudy.“ Vánoce bývaly pastorálou v mystickém vyzdobení.

Štědrý večer. Krásný dřevoryt! Měsíc a sníh dodávaly prostým a obyčejným věcem jakéhosi podivuhodně výrazného reliefu. Zima bývala čistá, sníh se třpytil jako křišťál; vrzal pod nohama a mráz mne svíral až do duše. Krajina nebyla již než jakýmsi protikladem černě a bělosti. Velkých tmavých dálek, rozsáhlých bílých planin. Žádné odstínění. Prostá a neznámá dřevorytina pravých umělců. Byla tam cesta, vysoké husté jedle, vesnický kostelík, jehož zvonička vyhlížela jako holubník nebo půlměsíc. Tam nahoře. nekonečné, absolutní ticho sněhu. A zářící hvězdy jako by se také třpytily a skřípaly mrazem jako pozemský sníh, který si naříkal, když se po něm šlo.

Dva stromy se rýsují na mém vánočním obraze: palma — což nebyla božská noc přes svou jinovatku nocí orientální? — a jedle. Není to zmrzačená jedle, která zjaloví nadmírou světla a hraček, nýbrž je to hustá jedle příkrých úbočí, obtížená sněhem, na níž sedávají havrani. To je pravý vánoční strom, kolem něhož sice neskotačí děti, avšak který vábí Pastýře, aby se pod ním shromažďovali. Nad jejím jemným vrcholem stanula hvězda Mudrců.

Liturgie jest podivuhodný výtvar. V ní našla útočiště poesie časů dávných i časů příštích. Ona ohra-

ničuje rok úchvatným kruhem svých ritů. A současně je to celý lidský život, který drží v zajetí a který přetvořuje. Když Evropa nosila své pravé jméno, totiž: křesťanská, neměla takřka jiných pramenů než tuto Studnici života, postavenou Van Eyckem před oltář Beránka. Později nahradila tuto studnici zřídlem Studnice Omlazující, avšak tato rozlévá Smrt. A také už začínáme umíratí...

Rok začínáme prvním lednem. Co je první leden? Jaké vzpomínky se k němu víží? Jaké tajemství, jaké události symbolisuje? Liturgie, to jest život každodenní, „uspořádaný“ pro křesťana, naopak začíná rok Adventem, čtyřmi symbolickými týdny, předcházejícími slavnost Narození jako portál předchází chrám; a to jsou čtyři tisíce let Starého Zákona, zákona čekání, „těhotenství velkého Příchodu“, vedle něhož historie lidstva není než nejnepatrnějším prachem. V tento čas Církev se zdvojenou snažností vyzývá k hlubšímu rozjímání. Na první neděli prosí věřící, aby důvěřovali a pozdvihli své duše k Bohu, který přijde v ustanovený čas. O druhé neděli jim zvěstuje, že „Hospodin přijde spasit národy,“ a srdce se zardují při tomto zvuku velebnosti; o třetí neděli Církev zapřisáhá věřící, aby se radovali, neboť „Pán blízko jest“; a čtvrté posléze jim hlásá, že nebesa vy-

pravují slávu Boží a že dílo rukou jeho zvěstuje obloha. „Rosu dejte nebesa s hůry a oblakové deštěte Spravedlivého; otevři se země a vypuť Spasitele.“ Časy se přiblížily. Tisícileté symboly podobají se zralým plodům. Hrozivé je jejich spadnutí, jež zjeví skrytou pravdu mocným a pyšným. Apoštol hlásá, že za malou věc pokládá, býti souzen od lidského soudu: „Ten, který mne soudí, Pán jest.“ Nuže, Pán přichází. A předchází ho jeho Anděl, ten tajemný Jan, o němž velebně mluví latina Evangelia: „Anno quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pantio Pilato Judaeam, tetrarcha autem Galilaeae Herode Philippo Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna et Caipha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariae filium, in deserto.“

In deserto... Jediná Církev v ztrnulosti této pouště zapomínání, nesvědomitosti, hlouposti, zbabělosti nebo ochablosti, vyráží svůj úžasný vznešený křik. A tento mocný křik vždy znovu obnovuje svět. Tu Církev po sedm dní zpívajíc, modlí se jedinečné antifony, všechny začínající citoslovcem „Ó“. „Ó, Moudrosti,“ zpívá, ty ovládáš všechny věci silou a líbezností. „Ó, Adonai,“ vůdce lidu Izraelského, vykoupí nás, vztáhni pravici svou. „Ó, Klíči Davidův,“ žezlo

Izraele, otvíráš, co nikdo nemůže otevřítí. „Ó, Výcho-
de,“ jasnosti světla věčného, slunce spravedlnosti,
přijď a osvět' nás, nás, kteří sedíme ve stínu smrti.
„Ó, Králi národů,“ kameni úhelní, zachraň člověka,
kterého jsi stvořil z hlíny. „Ó, Emanueli,“ očekávání
národů a jejich spasiteli, pojď zachránit ty, kteří
jsou tvým obrazem.

Jest třeba slyšeti oděny lidskými hlasy tyto neoby-
čejné antifony, nesešité roucho not, aby se pochopilo,
co dokáže lidské umění ve službě Božství. Takto je
vzýván sedmkrát — což je počet velmi tajemný —
Ten, který je nazýván Žádostí Pahrbků Věčných, Ten,
jehož kroky jsou krásné, snižuje výšku nebes před
bídým tělem a sám se v něm odívá.

Toto tajemství, z něhož děláme jakýsi pobožný pa-
mlsek, jakési pánbičkářství, je ve skutečnosti hroz-
né a silné. Církev to dobře ví: její liturgie toho dne
je spíše vážná než půvabná. Je čistě theologická, podo-
bající se v tom oněm starým vánočním dřevořezbám
Katedrál, kde jesličky jsou oltářem, na němž Dítko
spočívá jako oběť. Vím, že někteří se budou horšiti
nad Vánocemi takto pojatými. Sníh z bílé vaty, jino-
vatka ze stříbrné slídy a leskle chromovaní andělé
— to jest jinak působivé a hezké. Ale tajemství je
takové, jaké je, a nic se na něm nedá měnit. Vánoč-

ní půlnocí ve skutečnosti začíná bolestné Utrpení. Odkud to tedy, že zůstaly z této slavnosti již jenom tyto pudingové nadílky a noční večere s jitrnicemi? Ryzí theologie Vánoc není k tomu, aby nás změkčovala. Její převládající myšlenkou je, že se naplňují prorocství. Je všechna pohroužena v rozjímání nepochopitelného gesta. Co zpívá Církev o půlnoci při této první slavné mši v církevním roce? „Hospodin řekl ke mně: Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe.“ Co zpívá při mši na úsvitě? „Narodil se nám Pán, a nazváno bude jméno Jeho: Podivný, Bůh, Kníže pokoje, Otec budoucího věku: Jehož království nebude konce.“ Co zpívá při Velké mši, ve dne? „Maličký narodil se nám, a syn dán jest nám a učiněno jest knížetství na rameni Jeho a nazváno bude jméno Jeho Anděl veliké rady.“ Tedy myšlenka, která je stále slyšet, téma, řekl by hudební skladatel, myšlenka Dominantní. „Proč se bouří národové, a lidé přemýšlejí marné věci?“

Hle, noc, která nemá sobě rovné, v níž pekelné moci supí strachem, protože cítí přicházeti vítr porážky. A ten vítr vane od křídel Andělů, zvěstujících neslýchané Příští. „Syn jest narozen,“ zpívá svatý Efrém, „světlo zazářilo, temnoty světa se rozprchly, vesmír je osvícen; ať vzdá chválu Dítěti, které jej

osvěcuje. Narodil se z lůna Panenského a temnoty prchly před jeho pohledem. Temnoty bludu jsou rozptýleny, jeho přítomností celý vesmír je ozářen: Ať celý svět ho oslavuje.“

Sláva, panování, jasnost a oběť: Církev nám představuje vánoce jako mužnou slavnost. Radost, kterou projevuje, je vážná, jemně odstíněná melancholií. Neboť jsme byli koupeni za velikou cenu; a první pláč Slova tělem učiněného předchází krvavému potu v Zahradě a sedmi slovům na Golgotě. Takto byl spasen svět, takto i já jsem byl vykoupen. Můj zmatek je nevýslovný, že pro naše vykoupení bylo nezbytně třeba smrti Boha.

Z noci zahalené v královském modrém aksamitu shlížejí hvězdy, seřazené podle řádu, který uniká lidské krátkozrakosti, na Nejmilejšího století, která již byla a která budou, který postupuje na rameni Čtyřech Proroků. Pastýři naslouchají zvěsti Andělů, kterou přinášejí lidem dobré vůle. Mudrci z Chaldeje, z Persie, ze šťastné Arabie uvěřili neznámé hvězdě. Já, člověk dvacátého století přináším k věčným jesličkám své touhy po tom, abych věřil, miloval, abych se očistil; přináším svou žízeň po životě, který nikdy nekončí...

Z franč. Eva Florianová.

H. E. HENGSTENBERG:

ASKESE NÁSTROJEM BOŽÍ PROZŘETELNOSTI A VEDENÍ.

Žítí v Boží prozřetelnosti znamená
míti účast na Božím zření!

Boží prozřetelnost znamená v zá-
kladě Boží prozíraní. Bůh zde pro-
zírání za nás, za své slabé tvory.

Bůh zde vidí za nás, kde my sami následkem své omezenosti už nemůžeme viděti. Jsme-li tedy ode-
vzdáni Božské prozřetelnosti, vidíme na všem, co náš obklopuje, na událostech, věcech i lidech všechno, co má význam pro náš životní úkol, který nám Bůh stanovil. Máme účast na Božím zření, takže teď můžeme viděti tam, kde bychom ponecháni jsouce toliko své omezenosti tvorů byli slepí. Hledíme na svět z pohledu a zájmu Božího.

Z toho je předně jasno, že prozřetelnost, rozumíme-li jí správně, je křesťansko-nadpřirozeným pojmem. Jen ten žije ve smyslu Kristově z prozřetelnosti, kdo se dívá na svět pohledem Božího dítěte, které praví: „Avšak ne co já chci, ale co ty“ a které „hledá nej-

prve království Boží a spravedlnost jeho“ a hodnotí všechny události podle toho, jakou mohou mít důležitost a význam pro příchod království Božího. Dítě se tu ve svém nejhlubším nitru sjednocuje s cílem a zájmem svého Otce. Proto ten, kdo vykonává prozřetelnost nesmí být nějakým „Bohem“, který by byl pouhým pořadatelem světa, nýbrž milujícím Otcem, který ve všech událostech, láskách i utrpeních, sesílá dítěti všechno tak, jak je to pro ně nejlepší.

Za druhé je z toho zřetelně patrné, že Božská prozřetelnost neochromuje svobodné nasazení vůle a činnost rozumu, nýbrž že je naopak předpokládá a očekává. Bůh chce, abychom se do úkolu, který nám přikázal, pustili s plným nasazením všech svých osobních sil. Bůh nám pro naše úkoly dopřává jasného vidění a příležitostí a zároveň nám uděluje sílu, abychom dosáhli cíle. Boží prozřetelnost spočívá v jeho péči o tvora, a tato péče ve dvojím směru: péči o jeho bytí a péči o cíl jeho činnosti a rozvoje.

A za třetí konečně poznáváme, že jedno z rozhodujících východisek Božské prozřetelnosti pro řízení naší vůle spočívá v tom, že Bůh nám přikazuje úkoly. Už svůj život přijímáme s úkolem, abychom zde na zemi něco vykonali k slávě Boží. V přiděleném úkolu nás Otec k sobě táhne a pozdvihuje, poutá nás k

sobě, takže se stáváme „Božími dělníky“ a jsme dosazeni na jeho vinici jako pracovníci, kteří se nemohou ztratiti. „Nebo dílo jeho jsme, stvoření jsouce v Kristu Ježíši k skutkům dobrým, kteréž připravil Bůh, abychom v nich chodili“ (Efes. 2, 10). Zde tkví stěžejní bod pro naši následující úvahu.

Úkol jest důležitější nežli my sami — a jen v Bohem chtěném díle dostává se našemu životu jistoty! Bůh sám nás uvádí v toto dílo, které od věčnosti uložil, aby bylo konáno. Vždyť máme choditi ve skutcích, „které Otec předem určil“. Člověk vstupuje na svou životní cestu obklopen úkoly. Tyto úkoly nepřikazujeme my sami sobě, ty už předem určuje Otec. Ještě nežli člověk uzraje, aby poznal, jaké dílo mu přísluší, jest tento úkol už zde jako výzva, která trvala už předtím a která musí dolehnouti toliko ve sluch jednotlivcův. Nežli se nějaké věci chopíme rozumem a osvojíme si ji, tato věc přece už vždy nevědomky mluvila do našich nejtajnějších hnutí a pohybů. Bůh vždy už řídil naše kroky k svému cíli, který nám svěřil, a to ještě nežli jsme pochopili smysl těch kroků. Dítě v kolébce jest už obklopeno „svými“ úkoly, pro jejichž poznání musí teprve dozrát. A jako je to maličké už v kolébce „povoláno“, dříve

nežli si milost přivlastní osobně svým vlastním rozhodnutím, tak je člověk už předem určen ke každému svému dílu, ještě nežli si je zvolil.

Úkol je důležitější nežli my sami. Záleží na tom, aby ono dílo, které Bůh uložil lidstvu k své oslavě, bylo v čase splněno. Jednotlivec dokáže státi se nevěrným Božímu hlasu. Tím ovšem vystoupí z tohoto svazku a někdo jiný vstoupí na jeho místo — aby se znovu chopil toho díla a dokonal je. Bůh si může „z kamení vzbuditi služebníky“. Jednotlivec je sice nenahraditelný v tom smyslu, že nikdo jiný se nemůže chopiti toho díla v takovém zkloubení situací — ale není nikdy nenahraditelný pro Boha! Člověk v díle nevěrný si sám chystá soud, ale Boží vůle zůstává nezlomná — jejího cíle bude dosaženo. A jenom v té míře, v jaké někdo koná dílo Boží, nabývá také jeho osobnost důležitosti a významu. Ale osobnost ovšem není tou první a tak důležitou věcí, abychom si kvůli ní mohli a směli sami vyhledávat své úkoly!

To s nepozorovatelnou jasností ukazuje Kristovo podobenství o propůjčených hřivnách (Lukáš 19, 11 — 27). Dobří služebníci jsou zcela oddáni svému úkolu: zasévat a ukládat nezištně, rozmnožovat statek, který jim svěřil vznešený pán — a nakonec jej rozmnožený položit pánu k nohám jako jeho majetek.

Dobří služebníci ovšem vědí, že jejich dílo nebylo takové, aby se kvůli němu mohli s pánem přít a požadovat od něho mzdu. Konali jenom to, k čemu jako služebníci byli povinni. Ale právě pro toto bezvýhradné odevzdání svého života pánu, kvůli němuž a v jehož službách „byli ochotni ztratiti svůj život“ (srv. Mat. 10, 39), daruje jim pán život trvalý a ustavičný. Města, nad nimiž je ustanoví vladaři, jsou symbolem vlastnictví života věčného. Daremný služebník naproti tomu chtěl zajistiti sám sebe. Vzpouzel se konat dílo, jehož smysl a cíl sám nevytyčil a nezajistil. Vydati se všanc milosti pána a nemoci při tom uplatniti nějaký slovy vyjádřitelný nárok, znamenalo pro tohoto služebníka smrt jeho vlastního já. Proto se pána „bál“, jak se praví v tom podobenství, a nazval ho přísným a tvrdým.

V milosti se nám svěruje statek, který nemá svůj původ v naší přirozenosti, nýbrž je nám darován shůry. V dobrém skutku jej máme „zasévat“ a „ukládat“. Pro tento v milosti vykonaný skutek a pomocí tohoto skutku pozdvihuje nás Otec k věčné blaženosti. Neseme-li v sobě Krista ve svém všedním životě, ve své malosti a slabosti a neseme-li ho vytrvale až na konec tak, jak chce býti nesen, pak se se zpětným účinkem rozprostře po celém našem

přirozeném i nadpřirozeném životě jistota, božská jistota. Život Kristonošce stojí za to, aby byl uchován. Pakliže se však sebejistým hromaděním předností sami chceme zušlechtit, pakliže bychom rádi dosáhli zdařilosti a bezvadnosti bez této nejzazší odevzanosti božskému rozdíleči úkolů, upadáme v nejhorší nejistotu. „Kdo chce nalézt život svůj, ztratí jej“ (Mat. 10, 39). „Neboť dílo jeho jsme, stvoření jsouce v Kristu Ježíši k skutkům dobrým.“ Obojí se říká jedním dechem: že jsme v Ježíši Kristu novým stvořením, a že jsme nově stvoření k dobrým skutkům. Jen do té míry jsme zahrnuti v to nové stvoření v Ježíši Kristu, pokud jsme stále už na cestě k dobrým skutkům, které „Otec už předem připravil.“

Oběti, které nám ukládá Bůh, jsou důležitější nežli odříkání, které jsme si sami zvolili!

Jako nás Bůh vede k našim úkolům, tak nás vede též k bolestem, odříkáním a strádáním. Leckdo si ovšem myslí, že jen tehdy vykoná umrtvení odpovídající jeho důstojnosti, když si odříkání uloží podle svého vlastního uvážení. Jenže oproti takovéto „subjektivní“ askesistojí askese „objektivní“ jakožto jiná a vyšší možnost, v níž účel i doba odříkání jsou stanoveny bezprostředně od Boha. Tak se děje

třebas, když nás stihne náhlá rána osudu, když jenám, dejme tomu, smrtí vyrván milovaný člověk. Jedině Bůh ví, proč mne to stíhá a proč to musí být právě teď.

Subjektivní askese má ovšem též své oprávnění. Bůh ponechává část naší sebevýchovy nám samotným. Zpozorujeme-li na příkad, že nějaký pokrm nebo nějaká lahůdka se nám stává příliš milou nebo že se příliš oddáváme nějaké družnosti, pak jest naší povinností ten požitek na nějakou dobu potlačit. Zde sami poznáváme bezprostřední, viditelný účel. A též doba trvání toho strádání je v našich rukou.

Takovéto subjektivní askesi se nemůžeme a nesmíme vymykat. Ale objektivní askese je hodnotnější a důležitější! Protože sám Bůh je zde lékařem, který nám předpisuje léky a uštěďruje příležitost k růstu. Idea poslušnosti se uskuteční v hlubším a dokonalejším smyslu, když se podvolíme nevyzpytatelnému božskému úradku, nežli když se podrobíme svému vlastnímu rozhodnutí. Bůh sleduje jistý cíl, uděluje nám blahodárnou zkušenost, která nás má přivést na stupeň, jehož zvláštní utváření jest přístupno toliko jeho předvědoucí lásce a jeho vůli, která ten cíl stanoví.

Jedině když jsme zesílili v objektivní askesi, může-

me míti též jistotu, že budeme opravdově prováděti také askesi subjektivní, aniž propadneme nějakému ideálu, který jsme si sami vytvořili. V zásadě je přece docela dobře možno, že se člověk chce učinit „nezávislým“ na pokrmu, nápoji, spánku, družnosti a smyslové radosti pouze z ctižádosti. Takové „umrtvování“ může právě pod zástěrou heroického života vésti ke zhýčkání vlastního já.

Zde se nám objevuje podstata pravé askese. Askese jest „umírání s Kristem“. Umírání — tomu třeba rozuměti netoliko ve smyslu tělesné smrti, nýbrž dějově tak, že máme „odumírati světu“, jak tomu říká Apoštol. Užíváme tohoto světa, „jako bychom ho neužívali“ (I. Kor. 7, 31). To neznamená, že s pohrdáním podceňujeme statky tohoto světa, nýbrž že jsme pro Krista stále ochotni pustit je z ruky, kdykoliv toho Otec nebeský od nás požádá. To jest umírání s Kristem.

Askesi se tedy nemyslí, že máme zakoušet co nejméně radostí, co nejvíce bolesti, co nejméně rozkošných a co nejvíce nepříjemných věcí. Takovýto „training“ může také jít ruku v ruce s neposlušností vůči Bohu. Jsou docela duchovní, „asketičtí“ lidé, kteří si málo cení hmoty, kteří právě pomocí tohoto zduchovnění vedou boj proti Bohu. Znakem pravé askese

jest poslušnost vůči Otci. V ní následujeme Krista, který „byl poslušen až k smrti, a to k smrti kříže“ (Filip. 2, 8). Poslušnost jest základní utvářející silou v každé askesi, v (správně vedené) subjektivní askesi i v askesi objektivní. Máme ty statky „pouštět z rukou“ pro Krista.

Toto pouštění pak konáme předně: z úcty k samotným těm vysokým životním hodnotám. Odstupujeme od nich, abychom je nevydávali v šanc pudům a sklonům vlastního já. Za druhé: abychom dosáhli jasného a očištěného zamíření na tyto statky. Tímto odstupem máme si zjednati nové zabezpečení svého hodnocení, abychom ctili všechny hodnoty na jejich pravém místě, v pravém pořadu podle důstojnosti vzhledem k Bohu! I v odstupu jest styk. Víme, že na příklad přátelství může vyrůst do své nejzazší hloubky právě tím, že po nějakou dobu postrádáme životaplné výměny s přítelem. Ta třetí věc však, kvůli níž bereme na sebe askesi, je zároveň nejvyšší: je to sláva Boží. Bůh má být oslaven naší obětí, právě tak jako bylo též hlavním cílem Ježíše Krista, aby svým pobytem na zemi oslavil Otce. Toto oslavení Otce je zahrnuto v poslušnosti, která utváří každou askesi.

Askese tedy nesmí být sama sobě účelem, nýbrž musí naopak odpovídat nějakému od Boha nám danému úkolu, který dostihne každého jednotlivce v jeho osobním „obcování s Bohem“ a „prodlévání v Boží přítomnosti“. A zase narážíme na přednost objektivního úkolu před utvářením osobnosti, které jsme si sami vymyslili. Také správně prováděná subjektivní askese jest podřízena takovému objektivnímu úkolu.

Askese znamená takové rozvíjení, při kterém je nám na počátku vždy jinak, nežli si přejeme — a při jehož zakončení jsme duševně na tom vždy jinak a výše, nežli se zprvu dalo očekávat. Znamená, že jsme vytrhováni a zdviháni z nižších, přirozených oblastí našeho lidství vzhůru k oblastem vyšším, nadpřirozeným. Ztrátě v oblasti přirozených snah odpovídá přírůstek nadpřirozeného zisku. Clona zemsky těžkých přání a opatrných výhrad se trhá — a uvolňuje se pohled na věci nejsvětější. To je tím, že naše vnitřní rozvíjení nepochází z našich „očekávání“. Nemáme sami sebe v ruce, nýbrž Bůh nás vede do těch obtíží a on na nás pracuje. Jako mistr utváří sochařské dílo tím, že dlátem odnímá mramoru část jeho nejvlastnějšího bytí, tak Bůh v odříkáních, k nimž nás odsuzuje, vytváří z našich duchovních mož-

ností vlastní podobu, k níž cílí. Askese jest prostředkem Božího vedení a prozřetelnosti. Ale není nic směšnějšího nežli mramor, který by sám sebe chtěl ztvárniti v sochařské dílo, nežli struna, která by se sama chtěla napnout, aby měla sobě přisouzený tón! Cesty, na něž dosud nevkročil, prostory, jimiž nikdy neprošel, časy, jichž si nikdy nepřál, vyprahosti, jichž nikdy nepoznal, selhání, jež nikdy nepovažoval za možná, toho všeho musí člověk zakusiti, nežli se mu podaří proniknouti k novému základnímu postoji vůči věcem, nežli-li k novým poznatkům a odhodláním, jež by obstála před Bohem. Tak to přislubuje Ježíš Petrovi: „Amen, amen, pravím tobě: Když jsi byl mladší, sám jsi se opásával a chodil jsi, kam jsi chtěl, ale až zestárneš, vztáhneš ruce své a jiný tě opáše a povede, kam ty nechceš“ (Jan 21, 18).

Tak na příklad vzbuzení „dobrého úmyslu“. Jak lehkomyšlně se zachází s tímto slovem! Ráno necháme vědomím projít myšlenku, že si „stanovíme dobrý úmysl“ — a už je všechno, co konáme, k slávě Boží. Není často ten dobrý úmysl toliko úmyslem nás samých? Často je to jen myšlenka dobrého úmyslu, a žádná duchová tvárnící skutečnost, co se tu „stanoví“! Tento „úmysl“ pak lepíme jako etiketu na všechno své konání během následujícího dne, ale prav-

divým označením toho, co konáme a jsme, tato etiketa není; je to pouhé pojmenování něčeho, co ve skutečnosti má jméno úplně jiné, nežli můžeme tušiti z nápisu. Ke skutečnému vzbuzení dobrého úmyslu náleží, jak už do hloubky naznačuje výraz „vzbuzení“, aby zde už bylo něco bytného, co se má probrati k vědomí, co má v nejzazším uvědomění vstoupiti v účinnost. Musili jsme být už často a rozličně v důvěrném obcování s živým Bohem, s Bohem, kterému naše já říká Ty, má-li v nějaké požehnané chvíli z celkového přehledu o našem životě vytrysknouti takový totální úkon dobrého úmyslu, jaký je obsažen v slovech: „Bože, všechno k tvé slávě.“ Musili jsme často a rozličně pocítit pokyny božské prozřetelnosti, odhodláme-li se v jistý okamžik složit všechno z přesvědčení a usebraně do rukou moudrého Boha s myšlenkou: „Ať všechno slouží tvé moudrosti, chci tak, jak ty chceš!“ A Bůh se nám musil již často a při rozličných příležitostech přiblížit a dát nám sebe tušit v podobě sotva znatelné stopy, „v tichém vánku“, nežli se nám jednoho dne podaří, vystoupit k němu v tak jasném poznání a vědomí cíle, jakého vyžaduje úkon dobrého úmyslu. Už v částech naší cesty musil nám Bůh zazářit a zasvítit, abychom dovedli všechno cele zahrnout do

modlitby ze všech modliteb nejvyšší: „Všechno k tvé cti a slávě.“

To všechno se děje ponenáhlu, po stupních. A každý ten stupeň jest udělením zvláštní, právě této chvíli příslušející milosti, která takto, v této situaci podmíněné podobě, později už nikdy nebude dána. Bůh nás nejprve jako by pluhem zpracovává a kruší, nežli dovedeme správně chtít; musíme uznat pošetilosti a přiznat se k nevědomostem, nežli dovedeme správně poznávat. Takový je význam slova: Bůh nás vede. A jen tehdy dojdeme k cíli Bohem nám určenému, necháme-li na sebe asketické požadavky a odříkání působit tak, jak to Bůh ve svém prozírání a péči určil právě osobně pro toho jednotlivce.

Idea či myšlenka, kterou o nás má Bůh, je důležitější nežli jakýkoliv osobně od nás pojatý ideál!

Přednost má tedy vždycky věčná služba, kterou máme právě konati, ať už je to úkol plný činů, nebo utrpení a odříkání. V askesi nám Bůh odnímá milované statky a zamilované činnosti, aby nám svěřil v ochranu jiné hodnoty, aby nám dal jiné úkoly, kterých jsme nikdy předtím nepředvíдали. Petr jest veden právě tam, kam nechce! (Srov. JAN 21, 18.). Až teprve, když konáme Bohem uložené dílo a plní-

me Bohem chtěné odříkání, dosahujeme též dokování své osobnosti na duchu i na těle, aby byla taková, jak ji chce Bůh. Ale nemůžeme to dělati naopak, nemůžeme si volit své úkoly kvůli „osobnosti“ a harmonii, kvůli tomu, aby se nějaká věc dařila a byla bezvadná! Máme ovšem hluboký a neuhasitelný zájem na tom, abychom se stali dokonalými, abychom dosáhli vnitřního i vnějšího vlastnictví a nabyli moudrého vyvážení svého lidství, jak v příroze, tak v nadpříroze. Jenže toho všeho dosahujeme toliko milostí jako odměny za své bezvýhradné nasazení ve službě na království Božím. Tak jako dobří služebníci dobře hospodaří se svěřenými hřivnami bez zadních sobeckých myšlenek — a nakonec vidí, že jsou za odměnu usazení v majetek, jakého nikdo nemohl předem očekávat.

Vzpomeňme si vždy znovu na to místo z listu k Efeským: „Jeho dílem jsme“, dílem Otcovým v Kristu Ježíši, nikoliv vlastním dílem sebe samých. A na tomto díle, v němž nás Otec v Kristu utváří a vzdělává jakožto „nové stvoření“, máme podíl jenom tím, že sami pracujeme v činech a odříkáních, jež Otec předem pro nás určil. Velicí světci sami nevynalezli ani předem nezamýšleli ten zvláštní hlas, který zastávají ve sboru svatých — byli k němu teprve od

Boha přivedeni. A teprve po zakončení jejich díla se jasně ukázalo, jaké svérázné osobní místo měli zaujmouti v dějinách světců. Nikdo nebude tvrdit, že na příklad svatý František navázal své družné obcování se zvířaty a lidmi z nějakého „františkánského ideálu“, který by už předem byl měl na mysli. Cítil se toliko volán k nové bratrské lásce, ve které právě s ním se mělo stvoření setkat.

Bůh má o každém člověku určitou ideu. „Před každým stojí obraz toho, čím se má stát, a dokud se tím nestane, není jeho pokoj úplný.“ Ale tato idea jest v jednotlivém člověku přítomna jako něco skutečného, třebaže všechny údy a síly člověkovy jsou až teprve po stupních pozdvihovány do její skutečnosti. Idea, podle které se rozvíjí „ten“ člověk, není závislá a nepůsobí závisle na tom, zda si ji člověk uvědomuje nebo neuvědomuje v myslícím vědomí. Konec konců si ji ani vlastně uvědomit nemůže. Neboť co Bůh s námi zamýšlí, je větší, nežli co můžeme vytušit nebo nahmatat. Cesty jeho úmyslů s námi nejsou našimi cestami za „ideálem“.

Na proti tomu ideál není ničím skutečným a konkrétním, nýbrž něčím myšleným a všeobecným. Ideál je vždy nějakým „co možná největším“ vystupňováním něčeho, co nalézáme v oblasti své zkušenosti.

Ideálem někoho jsou třeba peníze — vydělat jich co nejvíce. Někdo jiný vidí svůj ideál v ctnosti a kráse, byl by rád nekonečně dobrým a krásným a moudrým. Jednou se mu něco podařilo, snad nějaký skutek lásky. Teď to chce „vystupňovat v ideál“; být čím dále tím lepší — až bude „nekonečně dobrým“. Chce „být jako Bůh“.

Pro ideál je příznačno, že je vždy kvantitativním vystupňováním něčeho konečného, až už si to nelze představit větší — až v „nekonečno“ (tato nekonečnost ideálu jest ovšem toliko zdánlivá, neboť opravdové nekonečnosti nelze docílit kvantitativním vystupňováním něčeho konečného). Podstatné jest, že při ideálu je mírou věcí vždy sám člověk; člověk si sám odměřuje a přisuzuje stav dokonání a tu zvláštní tvář. Proto jest ideál něčím subjektivním a abstraktním, neskutečným. Je takřka na život nasažen jako nějaký klobouk a „obklopuje září“ tvrdou hlínu země. Ale ta zář je klamná!

Neboť hle, člověk se zároveň také vždy na ten „ideál“ vymlouvá a jím se omlouvá. Ideál je přece nedostižný — což znamená, že si člověk také může prominout, když někdy klopýtne. Dá si sám rozhřešení. Není pak už přísného měřítko pro to, co musí být bezpodmínečně splněno a co nikoliv. Ideál se vznáší

nad skutečným životem. Idea vězí přímo v životě, je přítomna v živém člověku i v materiálu, který má být zpracován. Ideál je vždy „vice nebo méně“ dosažen, konec konců je však „nedostižný“. Idea však buď zde jest nebo není. Umělec buďto má právě pojetí, anebo nemá žádné; nemá-li žádné, pak si něco sesmolil a není to „nic celého“.

Máme uskutečňovat ideje — a ne si sdělovat ideály a nasazovat je na svůj život jako nějaký klobouk. Ale — a teď přichází to rozhodné! — tyto ideje můžeme uskutečňovat toliko ve věcné službě, venku na věcech, které jsou už dávno dány, ve službě bratřím a v bohoslužbě (v širším i užším smyslu!). Umělec uskutečňuje svou ideu v mramoru, v tónech, v barvách. Jeho dílo stojí před námi jako hmatatelná skutečnost, která slouží k tomu, aby jediným a neopakujícím se způsobem vedla jiné lidi k nádheře Božího stvoření. Ba ani myslitel, který znázorňuje svou myšlenku, nečiní tak z nějakého ideálu, z nějaké vysněné představy o tom, čím by rád byl, nýbrž pro věcnou službu, aby totiž k Boží slávě znázornil jsoucí skutečnost.

Ideje uskutečňujeme vždy objektivně, obrácení jsouce na venek — a nikoliv na sobě samých. Zde, v našem já, zasahuje někdo docela jiný, a to se svou

myšlenkou, totiž Bůh, který nás utváří v docela zvláštní podobu, v jedinou a neopakující se tvář v přirozeném i nadpřirozeném smyslu — jak on ji chce mít. Zde nesmíme rušit subjektivními tužbami. Bůh uskutečňuje tu ideu na nás a v nás. Tato idea, která se rozvíjí v naší individualitě, není nikdy a nikde osobně zamýšleným ideálem. A kde máme osobní ideály, tam to není Boží idea o nás. Je sice pravda, že člověk může v tichých chvílích mít tušení, jakou asi podobu z něho Bůh chce vytvořit, tušení ojedinělé zvláštnosti, jakou má představovat ve společenství věřících. Ale to není podstatné. Taková tušení mohou dokonce rušit a činit naše nasazení nejistým, protože člověk si pak věci a úkoly osobuje „kvůli ideálu“, čímž přesahuje těžiště na opačnou stranu a neslouží už pak z věcné oddanosti, nýbrž s vedlejším sobeckým účelem.

Ve skutečnosti se člověk už vždycky chápe úkolů ve smyslu Boží myšlenky, ještě nežli si ujasnil svou zvláštnost; stejně jako člověk vždycky už podniká nějaké úkony a začátky, jež směřují k nějakému povolání, třebaš určitému řemeslu, ještě nežli si vyjasnil, že chce být ševcem, krejčím, úředníkem nebo učitelem.

Máme zapotřebí realistické, pravé, poctivé a otužilé

zbožnosti, takové, která právě nehýří v „ideálech“, nýbrž která vyhovuje příkazu Boží chvíle. Vnitřní cit, svědomí, ukazuje člověku skutky, „v nichž má choditi“—a podle toho se v něm rozvíjí Boží myšlenka jako dar a milost. Je požadavkem duševní cudnosti, aby člověk ve své potřebě uplatnit se nenahlížel vždy hned do svého nitra, jak asi už vyrostla bylina milosti. Takovéto pátrání a ohledávání kořenů neprospívá zdravému růstu byliny. Jediná věc, kterou má křesťan s neúprosnou přísností míti na očích, jsou jeho „hříchy a nedbalosti“. A každé zpytování svědomí nechť jest obratem k správnému konání, které Bůh pro nás předvídal.

Odmítnutím ideálů není ovšem nijak postižen **v z o r**! Naopak! Neboť vzor, který nám zazáří v nějakém světcí— a každého člověka předchází na jeho životní cestě jiný světec jako ohnivý sloup—jest něco načisto skutečného. Příkazem je zde nikoliv „napodobení“ ve smyslu otisku, nýbrž **n á s l e d o v á n í**! Podmínkou následování jest však vždy načisto vlastní cesta, která se nedá opakovat. Ta je si také vždy s úctou vědoma vzdálenosti, která ji od vzoru trvale odděluje. — Jest ovšem pravda, že někdy bývá vzor snížen na „ideál“ a že se změní ve vysněný obraz, kterým si člověk tříští a rozmělnuje své skutečné

bytí a život. Nemůžeme však docílit většího rozmachu nežli toho, který vyplývá z věčné oddanosti úkolům. „Větší lásky nemá nikdo, nežli ten, kdo položí život svůj za přátely své“ (JAN 15, 13). Nezaměňujme však věčný postoj, který zde požadujeme, s citovou chladností a chudobou! Svrchovaná věčnost je toliko v lásce — a jen v lásce je svrchovaná věčnost, protože hledí na předmět nikoliv s hlediska vlastní osoby a jejích žádostí, nýbrž směřuje jediné a pouze k naplnění toho, co miluje a co tomuto předmětu lásky prospívá. Je to tedy sám Bůh, jenž nás vede. Tvrdost a tíha doby je nám Božím prozíráním přisouzena k tomu, abychom se zase zcela svěřili vedení Božímu a nechali všechny „ideály“ rozplynout se jako mýdlové bubliny. Nám pomůže jen křesťanská věčnost. Askese však není sama sobě účelem, nýbrž Bůh nás skrze ni — skrze umírání — chce přivést k něčemu, co je více nežli askese, k lásce! Láska všeho se naděje, všechno snáší, všeho trpělivě čeká, všechno nasadí. Jenže potom to, k čemu jsme v Duchu Svatém vnitřním ohněm puzeni, není už námáhavě vybojovávaná oběť asketická, nýbrž „oběť ryzí“! Askesi dosáhneme stavu ryzí oběti, kterou konáme v Kristu, především ve Mši Svaté.

Přeložil František Pastor.

SRDCE PROBODENÉ ŠÍPEM

Chmurné časy stále tu jsou
města žebravá třešně v krvi krásná hvězda
bolestné tajemství stromů bez jediného plodu
okna otevřená na rány jež se nezhojí
měsíc jako obličej na smrt zraněný
chmurné časy stále tu jsou

Sliby mezi dvěma branami stíny
jež svírají nevědomé květy
obilí jež klíčí pro chleby jichž nikdo nebude jísti
křehký zástup mrtvých v odpoledních listopadových
staří kupci na prahu míru člověk jediný
který poznává noc v očích jež miloval
chmurné časy stále tu jsou

Život sýkorky na niž čekají v lesích
smích sněhu na obličejích měsíců
příchod na vysoké vrcholy zřícenin věčných
rozbitá předsíň země prsten jenž sklouzá s prstů
hubených příliš úsměv jenž letí od úst k ústům
až k těm
která ztratila už jméno naší lásky
chmurné časy stále tu jsou.

OBLIČEJE Z NÁVRATU

I.

List který padá
a ve stromě začíná veliký strach
a země se chví v svých kořenech

léto tam přišlo zemřít a zima se tam ztratila

list který dlouze hovoří o našich utrpeních
list který se čte
byl u nohou chodce aby se uhodlo

noc druhý list spadl jenž přišel mu odporovat

příběh který se má opakovat
až přijde třetí list
až všechny mrtvé listy
otevrou strom všem pohledům
otevrou všechny brány
k odchodu

II.

Slza jež padá
a ve světě začíná veliký strach

dlouho zůstala v zajetí
na ruce jednoho odsouzence
který nikdy nemohl křičet
aby nerozepjal svá ramena

jednoho dne byla svobodna
pravá slza radosti
slza kterou je vidět
a pak byla zapomenuta
stala se studenou tak studenou
že každá líc zledovatěla
byla vyplakána

Onoho dne se sešly tři Veliké Slzy
jež rozmlouvaly o barvě svých očí.

M Í B R A T Ř I N E P Ř Á T E L Ě

Nemůžem nic proti světu
v tom černém hladu hrobů
v zběsilosti jara které ví všechno
ve svém křiku ve svém šíleném smíchu
v těch vysokých stinných síních kde dřímá nepřítel
v těch velikých mořích zlacených hlasy
jež nedoléhají už k našemu sluchu

v těch obrazech příšlých ze záhrobí
nesoucích tíhu osudu zahlazeného
v těch odvahách jež zelenají se v hodinách temných
vůní plnicích nebe i hořké srdce rostlin

Nemůžem nic proti světu
na kolenou ale nesvrženému
nepodrobení obcházejí
kol toho těla studeného a nahého
kol měst jež nechávají nocím cesminu údů
kol krajin zneuctěných jež na nic už si nevzpomínají
kol mrtvých tak hlučících v chodbách listopadových
kol divokých rašení svobody
jež olupuje celou krajinu
kol poslední bomby jež zdráhá se zemřít

Nemůžem nic proti světu
proti světu který spí v nás.

Z frančtiny přepsal Fr. Pastor.

ČEHO SE DOTÝKÁM...

Čeho se dotýkám, dutino světe,
světýlkující zpráchnivělým snem ?
Z prázdna jak noční pták si hnízdo hněte
můj hmat a sluch a zrak— a ty jsi v něm.

Holátko, které z hvězd vypadlo na zem,
do mého hnízda podstrčené potajmu.
Paprsku plachý, třesoucí se mrazem,
do svého pohledu tě uzajmu.

Chceš, abych dechem svým, nadějí sladkou,
tě zahříval a svými smysly zavinul,
za vlastní si tě vzal, byl tvojí matkou,
ty beze mne, bez tebe já bych zahynul ?

Chceš, abych těšil stesk tvůj po domově,
který jen dutý ohlas vyvábí ?
Zahnízděný ve vykotlaném slově
zpívat ti mám— nad sebou jestřáby ?

I.

Když lidem prostým se namane otázka, co jest umění, nepokoušejí se ujasniti si, odkud se vzalo a jaké místo zaujímá ve vesmíru, ale přijímají je jako fakt a chtějí toliko nalézt pro ně nějaké upotřebení v životě. Tak vznikají theorie užitečného umění, nejprvnější stadium ve vztahu lidké myšlenky k umění. Lidem se zdá zcela přirozeným, že umění, je-li jaké, musí se hoditi jejich nejbližším, malicherným potřebám a požadavkům. Zapomínají, že je ve světě množství věcí lidem naprosto neužitečných, jako na příklad krása, a že oni sami ve svém životě ustavičně konají věci úplně neužitečné: milují, blouzní.

Nám je ovšem nyní směšné, když Tasso ujišťuje, že poetické smyšlenky jsou podobny „pamlskům“, jimiž jsou pomazány okraje nádoby s hořkým lékem; s úsměvem čteme Děržavinovy verše Kateřině Veliké, v nichž srovnává poesii se „sladkou limonádou“.

A zdaliž sám Puškin, který jednal pod vlivem ohlasů filosofie Schellingovy a také samostatně dospěl k těmto názorům tupil „kuchyňský hrnec-

ček“ a vytýkal lidu, že vyhledává jen „užitek“, nepřerekl se v „Památníku“ těmito verši?:

*Dlouho budu tím národu milý
že jsem city dobré lyrou probouzel.*

A Žukovskij, upravuje Puškinovy básně do tisku, zdaž nenapsal již přímo:

živou krásou veršů byl jsem prospěšný...,
což bylo také důvodem, že vítězství slavil Pisarev. U většiny obecnstva, onoho obecnstva, které zná umění jen v podobě románů v časopisech, operních představení, symfonických koncertů a výstav obrazů, bez rozdílu dosud převládá přesvědčení, že umění jest jen k tomu určeno, aby poskytovalo ušlechtilou zábavu. Tančiti na plesích, brusliti, jest sice také zábava, ale méně ušlechtilá; a lidé, náležející k inteligenci, jsou povinni mimo jiné čísti Korolenka, někdy i Maeterlincka, poslouchati Šaljapina, choditi do Peredvižné a na dekadentské výstavy. Román napomáhá ukrátiti chvíli ve vlaku nebo před spaním v posteli, v opeře setkáš se se známými, na výstavě obrazů se rozptýlíš. Tito lidé docházejí svého cíle, skutečně si odpočinou, rozptýlí, smějí se, usínají.

Jako obránce „užitečného umění“ vystupuje ve svých knihách zejména „apoštol krásy“ Ruskin.

Radil svým učedníkům obkreslovati olivové listí a růžové plátky, aby sami nabyli a jiným poskytlí lepších vědomostí o řeckých olivách a plánných růžích anglických, než tomu u nás dosud bylo; radil jim napodobiti skály, hory i jednotlivé kameny, aby nabyli plnějšiho názoru o vlastnostech horské struktury; radil co nejdříve zobraziti staré, mizící zříceniny, aby aspoň na plátně byly zachyceny jejich obrazy pro ukojení zvědavosti věků budoucích. „Umění“, praví Ruskin, „podává formu věděni, činí nám navždy viditelnými předměty, jichž by bez něho nemohla popsatí naše věda, jichž by nemohla podržeti naše paměť“. A jinde: „Podstata umění od toho závisí, je-li pravdivé a užitečné. Velicí mistři mohli se dopustiti neumělosti, zrůdnosti, nikdy však ne-užitečnosti“.

Podobně jako Ruskin k umění výtvarnému, staví se k poesii velmi rozšířená a div nepřevládající škola literárních historiků. Ti vidí v poesii toliko přesnou reprodukci života, z níž možno studovati život a mravy oné doby a země, v nichž básnické dílo vzniklo. Studují přesně básníkovy popisy, psychologii osob jím vytvořených i jeho vlastní psychologii a přecházejí pak k psychologii jeho vrstevníků a charakteristice doby. Jsou

plně přesvědčeni, že jediným účelem literatury jest, býti pomůckou pro studium způsobu života onoho věku, a že čtenářové i básníci sami, nejsouce si toho vědomi, jako nevzdělanci prostě setrvávají v bludu.

A tak má theorie „užitečného umění“ i v době přítomné mnoho vynikajících straníků. Zatím však jest nad slunce jasnější, že je naprosto nemožno navléci tuto theorii na všechny umělecké projevy a že je kromě vyjimek směšně nepatrných pro ně tím, čím kaftan trpaslíka pro Ducha Země. Nelze přece kvůli dobrým buržoům, kteří toliko touží po tom, aby jim umění poskytlo „ušlechtilé zábavy“, omeziti všechno umění Sudermannem a Bourgetem. Mnohé v umění nehodí se nikterak pod pojem „požitek“, chápeme-li toto slovo toliko v jeho přirozeném významu a nevkládáme-li do něho nic nepovídající význam „esthetický požitek“, který sám potřebuje vysvětlení. Umění děsí, umění ohromuje, nutí nás plakati. V umění je Aischylos, Edgar Poe, Dostojevskij. Nedávno ještě L. Tolstoj se svou obvyklou přesností výrazu přirovnal ty, kdož v umění hledají toliko požitek, k lidem, kteří by tvrdili, že jediným cílem jídla jest uspokojení chuti. Právě tak nelze kvůli vědění a vědě viděti v u-

mění toliko obraz života. Ačkoli sám božský Leonardo psal úvahy o tom, come lo specchio è maestro dei pittori, ačkoli nedávno ještě v literatuře i v umění výtvarném zdál se „realismus“ slovem vrcholným (v školních učebnicích i nyní ještě se o tom dovídáme), přece umění nikdy nenapodobovalo, nýbrž vždy měnilo skutečnost: i na obrazech da Vinciho i u nejhorlivějších spisovatelů-realistů, jako Balzaca a našeho Gogola. Není umění, které by reprodukovalo skutečnost. Ve světě vnějším není nic, co by odpovídalo architektuře a hudbě. Ani kolínský dóm ani symfonie Beethovenova nenapodobují našeho okolí. Sochařství podává toliko tvary bez zabarvení, malířství toliko barvy bez tvarů, zatím co v životě obé jest nerozlučně spojeno.

Sochařství i malířství podávají toliko nehybná okamžení, zatím co ve světě vše plyne v čase. Sochařství i malířství reprodukují toliko vnějšek předmětů; ani mramor ani bronz nejsou s to podati organismu kůže; sochy nemají srdce, plic, vnitřností; v nakresleném pohoří není skrytých nerostů. Poesie nemá prostorové tělesnosti; z nescíslných citů, z nepřetržitého toku příhod zachycuje toliko jednotlivé chvílky a výjevy. Drama spojuje s prostředky poesie prostředky so-

chařství i malby, ale za dekorací pokoje není už jiných částí bytu, ulice, města; herec odchází za kulisy přestává býti princem Hamletem; co ve skutečnosti trvalo dvacet let, možno na jevišti spatřiti za dvě hodiny.

Umění, kromě vzácných anekdotických příhod, nikdy neoklame lidí, jako Zeuxidovy plody hloupé ptáky. Nikdo nepokládá obraz za výhled otevřeným oknem, nikdo nepozdravuje poprsí svého známého a ani jediný autor nebyl odsouzen do vězení za vymyšlený zločin ve své povídce. Nedosti na tom, právě takovým dílům, která s obzvláštní věrností napodobují skutečnost, odpíráme název uměleckých děl.

Neuznáváme za umění ani panoramata ani figury v módních krámech. A čeho by se tím také docílilo, kdyby se umění podařilo dokonale napodobiti přírodu? Jaký účel by mělo takové zdvojení skutečnosti? „Nakreslený strom“, praví Aug. Schlegel, „má před skutečným stromem toliko tu přednost, že na něm nemůže býti housenek“. Botanikové nikdy nebudou studovati rostliny podle obrázků. Sebeumělečtější obraz moře nikdy nenahradí cestovateli pohledu na oceán, už proto ne, že mu nezavane do tváře slaný zápach a že neuslyší nárazů vln o pobřežní skály.

Přenechme napodobení skutečnosti fotografii, gramofonu, vynalézavosti techniků. „Umění se má ke skutečnosti v témže poměru jako víno k révě“, řekl Grillparzer. Obránci „užitečného umění“ mají, pravda, jedno útočiště. Umění neslouží osobnímu, individuálnímu požitku. Umění neslouží cílům vědy. Může však sloužiti společnosti, sociálnímu ústroji. Umění může býti užitečné tím, že spojuje jednotlivé osobnosti mezi sebou, přelévajíc city jednoho člověka druhému, že v celek pojí celé společenské třídy a pomáhá jejich vzájemnému historickému zápasu. S tohoto hlediska jest umění toliko prostředkem pojícím lidi v řadě jiných prostředků, jakými jsou předně slovo, pak písmo, tisk, telefon atd. Obyčejné slovo, prosaická řeč přenáší myšlenky, umění pak přenáší city... U nás tyto ideje, poněkud pozměněné, hlásal nedávno L. Tolstoj. Ale zdaliž vysvětluje tato theorie, proč umělci tvoří a proč posluchači, čtenáři, diváci hledají uměleckých dojmů? Když sochaři hnětou hlínu, když malíři pokrývají barvami plátno, když básníci hledají přesných slov, aby vyjádřili, čeho jim třeba, nikdo z nich nečiní si cílem, aby to, co cítí, pověděl jinému. Známe umělce, kteří pohrdali lidstvem, kteří tvořili jen pro sebe, bez cíle, bez

úmyslu zlidověti své výtvary. Zdaž není vlastní rozkoše v tvoření? Což neřekl Puškin umělcům: „Tvá námaha jest tobě odměnou?“ A proč čtenářové nepřetrhávají této telegrafní niti mezi sebou a duší umělcovou? Co nalézají v těchto citech člověka jim neznámého, jenž často žil před mnoha sty lety v jiné zemi? Rozpoznati na čem jsou založeny nejasné tužby umělcovy a jim odpovídající tužby jeho posluchače nebo diváka, to právě je úkolem vědy a umění. Tohoto rozřešení nepodává nám scholastická odpověď: „Umění jest užitečné, protože sjednocuje city; a citového sjednocení jest nám třeba, protože máme vrozený pud pospolitosti“.

Umíněnost obhájců „užitečného umění“ přes všechny rány, které jim zasadilo evropské umění v posledním století, neochabuje ani dnes a nezmizí patrně do skonání světa, pokud budou trvati spory o umění. Vždy naskytne se možnost ukázati na tom či onom užitečnost umění. Jest přece velmi snadné, zužitkovati ten či onen předmět, tu či onu sílu! Archeologové studují starodávný život podle zbytku budov. My však nestavíme svých domů proto, aby jejich rozvaliny byly stůdjí pomůckou archeologům XL. století. Grafologové ujišťují, že z písma možno poznati povahu

člověka. Leč Foeničané (podle pověsti) nevynalezli písmo za tím účelem. Sedlák v Krylovově bajce určil sekyru pro štípání třísek. Sekyra správně poznamenala, že tím není vinna. V povídce Marka Twaina o princovi a chudákovi chudý Tom, jenž se dostal do zámku, roztlouká státní pečeti ořechy. Možná, že se Tomovi roztloukání ořechů dařilo, ale přece státní pečeť je určena k něčemu zcela jinému.

II.

Lidé jinak myšlenkově založení, ponechávající stranou otázku, k čemu jest umění a jaký je z něho užitek, dali si jinou, metafysickou otázku: Co je umění. Oddělujíce umění od života, pohlíželi na jeho vznik jako na něco soběstačného, v sobě samém uzavřeného. Tak vznikaly theorie „čistého umění“, druhé stadium ve vztahu lidské myšlenky k umění. Unešení zápasem s obhájci praktického, užitečného umění, zacházeli tito lidé do druhé krajnosti: tvrdili, že umění nemá býti nikdy a nijak užitečno, že umění je přímo protivou všeličeho prospěchu, každého účelu: umění nemá účelu. S neúprosnou přímostí vyjádřil tuto myšlenku náš Turgěněv. „Umění nemá cíle kromě umění

samého“, pravil. A v listě Fetovi ještě určitěji: „Umění, které není neužitečné, je nešvarem; neužitečnost je právě démantem v jeho koruně“. Když pak straníci tohoto umění byli tázáni: co tedy pojí v jeden řád výtvary, jež uznávají za umělecké, proč jsou uměním obrazy Rafaelovy i verše Byronovy i melodie Mozartovy, co mají společného, tu odpovídali: Krásu!

Toto slovo, po prvé v tomto významu pronesené ve starém věku, zachycené a tisíckrát opakované německými esthetiky, stalo se jakousi zaklínací formulí. Opíjeli a omamovali se jím, nesnažíce se ani proniknouti v jeho smysl.

*Jen mladosti a krásy
ctitelem má býti Genius,*
pravil Puškin. Majkov opakoval jeho odkaz téměř doslovně pravě, že umění je zjevením
*s nadhvězdne výše,
z království věčné mladosti
i věčné krásy.*

Zdánlivě cizí jim Baudelaire vytvořil zdrcující obraz Krásy ničící a k sobě vábící:

*Jak sen, sen z kamene, jsem krásná, smrtelníci!
Můj prs, jímž každému zle dlaně poráním,
je tu, by básníku vnuk' lásku zjevem svým,
jak hmota mlčící a navždy trvající.*

.
- *a nikdy nemívám v svých očích pláč ni smích.**)

Dokud theorie „čistého umění“ vznikala, bylo možno krásou rozuměti právě to, co slovo ono označuje v jazyce. Ke každému téměř výtvoru antického umění i umění dob lži klassicismu bylo lze přidati slovo „překrásné“. Překrásná byla obnažená těla soch, obrazy bohů i hrdinů, majestátně krásné byly mythy tragedií. Leč i v řecké skulptuře i v řecké poesii byli Thersiti, oběšení otroci, krvesmilství, což se velmi málo krylo s pojmem krásy. Již Aristoteles a později jeho napodobitel Boileau radíval zobrazovati ošklivé tak, aby se přesto zdálo půvabným. Ale romantikové a jejich dědicové realisté zavrhli toto zkrášlování skutečnosti. Veškerá ošklivost světa vnikla do uměleckého tvoření. Na obrazech objevily se ohyzdné obličejy, cáry, bídne okolí skutečnosti; romány i básně přenesly svá dějství z královských komnat do vlhkých sklepních bytů a do začazených podstřešních komůrek, poesie přijala v sebe shon všedního života, jeho nedostatky, jeho hrůzy, jeho nicotnost, mělké a mrzké lidičky přítomnosti. Nebylo možno odvolávati se ani na

*) Překlad tohoto verše od Svatopl. Kadlece (Melantrich 1935).

krásu duchovní, když se mluvilo o Pljuškinovi. Krása jako kdysi panna Astraia, ultima coelestium, patrně navždy opustila umění a toliko za úplné slepoty k tomu, co je kolem nás, bylo lze po Gogolovi, Dickensovi a Balzacovi opěvovati zjevení

S nadhvězdne výše

z království věčné mladosti

i věčné krásy.

Mimo to ani sám pojem krásy není neměnitelný. Není zvláštního všelidského měřítko krásy. Krása není nic jiného, než abstrakce, obecný pojem podobný pojmu pravdy, dobra a mnoha jiným širokým, zpovšechnujícím pojmům lidského myšlení. Krása mění se v různých stoletích. Krása je různá podle různých zemí. Co bylo krásným Assyřanovi, nám se zdá ošklivým. Módní úbory, které svou krásou podmaňovaly Puškina, v nás vzbuzují smích; a co nyní pokládá za překrásné Číňan, nám jest cizí. Zatím však umělecké výtvo-ry všech věků a všech národů stejně nás podmaňují. Dějiny ještě nedávno byly svědkem, kterak umění japonské ovládalo Evropu přesto, že pojem krásy v těchto dvou světech jest úplně rozdílný. V umění je neměnitelnost a nesmrtelnost, jichž není v kráse. Mramory pergamského oltá-

ře jsou věčné ne proto, že jsou překrásné, nýbrž proto, že umění jim vdechlo svůj život, nezávislý na kráse.

Aby aspoň poněkud byla theorie „čistého umění“ uvedena v souhlas s fakty, bylo jeho obhájcem všemožně znásilňovati pojem krásy. Od dávných dob, mluvíce o umění, dávali pojmu „krása“ různé, často dosti neočekávané významy. Ztožňovali krásu s dokonalostí, sjedinečností v rozmanitosti, hledali ji ve vzrušených liniích, v měklosti, v úměrnosti rozměrů. „Nešťastný pojem krásy“, praví jeden německý kritik, „natahovali jej všemi směry, jako by byl gumový...“ Říkají, že v poměru k umění slovo „krása“ třeba pojímati v širším smyslu, správnější by však bylo říci ve smyslu hodně širokém. Tvrditi, že Magolino jest překrásný v širším smyslu, jest tolik, jako tvrditi, že zlo jest dobro v širším smyslu, a otrok že jest pánem v širším smyslu.

Zvláštnímu úspěchu se těšila záměna slova krásy za slovo typičnost. Ujišťovali, že umělecké tvory jsou překrásné proto, že jsou to typy. Položíme-li však tyto pojmy na sebe, ani zdaleka se nekryjí. Krása není vždy typická, a všecko typické není krásné. *Le beau, c'est rare*, vyslovila celá umělecká škola. Smaragdově zelené oči vel-

mi mnohým zdají se překrásné, ačkoli se vzácně vyskytují. Okřídlené lidské postavy na orientálních malbách překvapují krásou, ale jsou plodem fantasie a tvoří samy svůj typ. A na druhé straně, což nejsou živočichové, kteří svými nejvýznačnějšími znaky jsou nehezcí a jichž nelze typicky zobraziti jinak než ošklivými, jako na příklad krakatice, hroch, pavouk, housenka...? A typy všech vnitřních nepěkností, všech tělesných vad, všeho hrubého, hloupého, sprostého v člověku, jak ty mohou se státi krásou? A nové umění, směleji a směleji odcházejíc do světa osobních individuálních citů, vnímání okamžiků a právě těchto okamžiků, což to se nerozchází navždy a naprosto s přízrakem typičnosti? Puškin na jednom místě mluví o „vědě milostné“, o „lásce pro lásku“ a podotýká:

tato vážná zábava

hodna starých opic

ze starých zlatých časů.

Týchž slov možno užítí o „umění pro umění“. Vytrhuje umění ze života, z jediné půdy, z níž může v lidstvu něco vyrůst. Umění ve jménu bezúčelné Krásy (s velikým písmenem) jest umění mrtvé. Byť byla sebebezvadnější forma znělky, byť byla sebekrásnější tvář mramorového po-

prsí, není-li za těmi zvuky či za tím mramorem nic, co mne k nim kdy bude vábiti? Lidský duch může se smířiti s Klidem., „Je hais le mouvement qui déplace les lignes“ (Nenávidím každou změnu linií), praví Krása u Baudelaira. Ale umění jest vždy hledání, vždy snaha, a Baudelaire sám vlil do svých vybroušených znělek ne mrtvou nehybnost, nýbrž víry stesku, zoufalství a prokletí. Táž státní pečeť, již Tom v zámku roztloukal ořechy, patrně zářila na slunci velmi krásně. Leč ani krásný lesk nebyl jejím určením. Byla stvořena pro něco lepšího.

III.

Cestami zcela jinými přistupovali k umění lidé vědy. Věda nečiní si nároků proniknouti v podstatu věcí. Věda zná toliko vzájemné vztahy jevů, umí je toliko srovnávat a řaditi. Věda nemůže zkoumati žádné věci bez jejího vztahu k jiným. Závěry vědecké, toť kontrola vztahů věcí a jevů. Věda, přistupujíc se svými prostorovými metodami k výtvorům uměleckým, odepřela především pozorovati je v nich samých. Pochopila, že výtvary umělecké bez vztahu k člověku - k tvořícímu umělci i v člověku přijímajícímu cizí vý-

tvory - nejsou ničím jiným než pomalovaným plátnem, otesaným kamenem, v periody spoutanými zvuky a slovy. Nic společného nelze najít mezi egyptskými pyramidami a verši Keatsovými, zapomeneme-li na úmysly stavitelovy i básníkovy a na dojmy diváků a čtenářů. Ztotožnit to i ono možno jen v lidské duši. Umění jest toliko v člověku a nikde jinde. Čest poznání této pravdy náleží filosofům anglické školy.

„Krása“, psal Browne, „není něčím existujícím v předmětech nezávisle na duchu je pozorujícím a není tedy něčím stálým jako předměty samy. Krása, toť vzrušení našeho ducha a proto se jiným vzrušením za odlišných okolností mění“. Vědě, opírající se o tuto pravdu, otvíraly se přirozeně dvě cesty k studiu umění: studium duševních vzruchů, které se zmocňují diváka, čtenáře či posluchače, když se oddává uměleckým dojmům, a studium duševních vzruchů, které pudí umělce k tvoření. Věda se skutečně dala těmito cestami, ale zabloudila již téměř po prvních krocích.

Beznadějně nezdařeným třeba uznati pokus, spojit studium esthetického vzrušení, tedy dojmů, jichž nám poskytují umělecké výtvary, s fysiologií. Spojitost psychologických faktů s fysiologic-

kými jest pro vědu záhadou i v nejjednodušších jevech. Věda nedovede dosud vysvětliti, kterak píchnutí špendlíkem přechází v pocit bolesti. Touha, svěsti nesmírně složité umělecké vzrušení v nějaký příjemný či nepříjemný pohyb oční bulvy, může býti jen směšná. Všechno vysvětlování esthetických jevů fyziologicky nevymyká se nikde z rámce pochybných analogií. Se stejným úspěchem bylo možno hledati ve fyziologii (v jejím nynějším vývoji) rozřešení záhad vyšší matematiky.

Více by tu mohla vykonati psychologie. Leč i tato věda, o níž Maeterlinck řekl, že „usurpovala překrásné jméno Psychy“, má ještě daleko do vyspělosti. Vyšetřila zatím toliko nejjednodušší jevy našeho duševního života, ačkoliv s lehkomyšlností vlastní dětem spěchá nás ujistiti, že zná již všechno, že nic jiného v duši lidské není, a je-li něco, že všechno se děje podle těchže šablon. Octnuvši se před jedním z nejzáhadnějších jevů lidského duševního bytí, před problémem umění, tajemným jako Sfinx, psychologie řešila tento těžký mathematický úkol, vyžadující nejjemnějších method vyšší analyzy, čtyřmi základními pravidly arithmetickými. Úkol zůstal ovšem nerozřešen, odpověď byla velmi libovolná. Psycho-

logie však prohlásila, že práce jest vykonána. A jestliže fakta sama nehodila se do jejich šablony, tím hůře pro ně!

Psychologická esthetika nahromadila řadu jevů, které uznala za „přímé původce esthetického citu“, jakými jsou na příklad v oblasti zrakové: kombinace polostínů, harmonie barev a jejich spojení s jasnem, krása složitých pohybů a tvarů, souměrnost částí, pevná a lehká podpora tíže; či v oblasti zvukové: zvláštní kombinace tónů, zvané melodie a harmonie, tempo, emfaze, kadence. K těmto průvodcům přidala různé příjemné pocity způsobené schopností associační. A tímto „sčítáním a odčítáním“, dokonce bez „násobení a dělení“, chce psychologická esthetika i dnes ještě řešiti otázku umění. Myslí vážně, že každé umělecké dílo možno v hrubém jejím smyslu rozložiti na tyto hrubé prvky: na jas, křivku, melodii a že po tomto rozložení nezůstane zbytků. Nemluvě ani o tom, že jednoduchost těchto quasi-prvků jest naprosto pochybná, podstata věcí jest v tom, že toliko v umění tyto dojmy vyvolávají „esthetické vzrušení“. Všichni známe jas sluneční; bývá často krásný, příjemný, možno se v něm kochati; není v něm však onoho jedinečného chvění, jež působí umělecké výtvořy v každém, kdo

dovede k nim přilnouti. A v básni, v níž zobrazeno jest slunce, přesto, že jest z veršů a „nesvítí“, září nám docela zvláštním leskem, leskem uměleckých výtvorů. A tak jest tomu všude. Rozbijme Klingerova Beethovena na kusy, na různobarevné úlomky mramoru, na mdlé i lesklé kusy kovů, přidejme k tomu třeba i „associační“ city o tvůrci IX. symfonie - nadšení, které nás uchvátí před výtvozem nového Feidia, v tom nebude! Krása přírody, nevytvořená rukou lidskou, nejmilejší, nejpůsobivější a nejnádhernější krajiny nikdy nám neposkytnou právě toho, co se nazývá „esthetickým vzrušením“. Tento cit vzbuditi jest souzeno toliko zvláštním vyvolencům Božím, jimž dáno mnohovýznamné jméno tvůrce - Ποσειδών. Druhá cesta vedla vědu k studiu duševního vzrušení, které pudí člověka vytesávat sochu, malovat obrazy, skládati básně. Věda pátrala po tom, jaké to touhy unášejí umělce, nutí ho pracovati - druhdy do vysílení - a nalézati uspokojení ve své práci. Duch, který vanul nad vědou století právě minulého, duch, který svého času strhl s jejich míst věci a jevy, které se zdály nehybnými filosofickému století XVIII. a proměnil je v nezadržitelný proud věčně se měnícího a věčně se tvořícího světa, tento duch evolucionismu sou-

středil pozornost badatelů na původ umění. Jako v mnoha jiných případech věda zaměnila slovo „býti“ za slovo „státi se“ a pátrala ne po tom, „co jest umění“, nýbrž po tom, „jak vzniklo umění“, myslíc, že řeší jeden a týž problém. A hned se objevily podrobné výzkumy o počátcích umění u lidí pravěku a u divochů, o hrubých, neuvědomělých zárodcích ornamentu, sochařství, hudby, básnictví... Věda se domnívala, že rozřeší tajemství umění, rozebere-li jeho genealogický kmen. Do jisté míry bylo i zde užito theorie dědičnosti, považuje-li se za jisté, že duše dítěte úplně závisí na složení duševních vlastností svých předků.

Pátrání po předchůdcích umění vedla k theorii, která s plnou určitostí po prvé byla vyslovena Schillerem. Této theorie se chopil a rozvinul ji mimochodem sice, ale se zdrcující vědeckou důkladností Spencer. Za pramáti umění byla uznána hra. Nižší živočichové nehrají si vůbec. Ti pak, u nichž vlivem lepší výživy vyskytuje se nadbytek nervové činnosti a kteří cítí potřebu utratiti ji, utrácejí ji ve hře. Lidstvo ji utrací v umění. Krysa, která hryže předměty nehodící se jí za potravu, kočka, honící klubko, zejména pak hrající si děti oddávají se již umělecké činnosti.

Schillerovi se zdálo, že touto teorií nikterak ne-
snižuje významu umění. „Člověk“, praví, „hraje
si jen tam, kde jeví se člověkem v plném význa-
mu slova a jest jenom tehdy člověkem, když si
hraje“. Tato theorie blíží se zřejmě teoriím ne-
užitečného umění, což přiznává i Spencer: „Hle-
dati cíl, který by sloužil životu, t. j. dobru a pro-
spěchu“, píše, „znamená nevyhnutelně pustiti se
zřetele esthetický počátek“.

Podobně jako druhé řešení problému umění, i
tato theorie je příliš široká, než aby přesně vy-
mezila umění, jako zase theorie „užitečného“ a
„čistého“ umění byly příliš úzké. Hledajíc nej-
jednodušší prvky, na něž se rozkládá esthetické
vzrušení, předložila nám věda prvky, jež často
nejdou uměním a jež naprosto nevysvětlují své-
rázného, jedinečného vlivu umění. Hledajíc pří-
činy, jež pudí k tvoření, jmenovala i takové, kte-
ré často nikterak k umění nevedou. Je-li všech-
no umění hrou, proč tedy není také každá hra
uměním? Jak určití hranice mezi nimi? Nejsou
děti hrající si s míčem více podobny dospělým
hrajícím s míčem než Michelangelovi tvořícímu
Davida? A proč tento Michelangelo byl umělcem,
když tesal své sochy, a nebyl umělcem, když si
hrál na slepou bábu? A proč cítíme esthetické

vzrušení, nasloucháme-li vzletu Valkýry, ale bavíme se toliko, pozorujeme-li dovádějící kotata? A jak konečně vysvětliti úctu, kterou budí v lidstvu umělci všech dob: lidstvo vidí v nich pro-roky, vůdce života, učitele. Byli snad Ibsen a Lev Tolstoj za našich dnů toliko strůjci velikých vše-světových her?

Soudobá věda ukázala se dosud slabou, aby zdolala záhadu umění. Theorie jí vyslovené nemo-hou obstáti, protože sami sobě odporují. Ale i když připustíme, že věda budoucnosti obejde šťastně skrytá úskalí a opatrně, zkoumajíc každý svůj krok, ohledávajíc každou píď země berlič-kou svých method, dospěje všech závěrů, jež jsou jí dostupny: dá odpověď na otázku, co jest umě-ní? Ale takové otázky pro vědu nemůže ani býti, protože táže se přece jen po podstatě. Věda od-poví toliko, jaké postavení zaujímají esthetická vzrušení v řadě jiných duševních vzruchů u člo-věka a jaké příčiny přivedly člověka v uplynu-lých tisíciletích jeho trvání k uměleckému tvoře-ní. Spokojí se tím naše myšlení? Stačí nám tyto střízlivé odpovědi přesného vědění?

Jistě nikoli. Vracejíce se k příkladu, který nám již dvakráte posloužil, můžeme říci, že věda toli-ko rozloží v kelímku onu státní pečeť, které se

zmocnil chudý Tom. Věda mu jen poví, kolik je v ní zlata a kolik slitiny, vysvětlí mu jen, jak působí její lesk na lidský zrak a jak těžko jest ji nositi. Ale o významu této věci nebude chudý Tom jako předtím věděti nic. Kdo tedy uhodne, co je umění, tato státní pečeť ve velikém státě všehomíra?

IV.

Nejvíce ze všeho překvapuje, že všechny vyslovené theorie mají za sebou nezvratná fakta. Umění poskytuje rozkoše, o tom není sporu! Umění poučuje, známe to ztisíce příkladů. Zároveň však často umění nemá blízkých cílů, neposkytuje užitku; popíráti to mohou toliko fanatikové. Umění konečně sjednocuje lidi, otvírá duši, činí všechny účastnými tvoření umělcova. Co je tedy umění? Jak může býti užitečné i neužitečné zároveň? Sloužiti kráse a býti často ošklivé? Býti prostředkem sjednocení a osamocovati umělce?

Jedinou methodou, která může míti naději, že rozřeší tyto otázky jest intuice, vnitřní vnuknutí, methoda, které za všech věků používali filosofové, myslitelé, hledající rozřešení tajů životních. I já poukážu na řešení záhady umění, náležející

právě filosofu a které, zdá se mi, podá vysvětlení všech těchto rozporů. Jest to odpověď Schopenhauerova. U filosofa samého jest jeho esthetika příliš úzce spojena s jeho metafysikou. Avšak, vybavíme-li jeho dohady z těsných okovů jeho myšlenky, osvobodíme-li jeho učení o umění od jeho učení o „ideách“, prostřednicích mezi světem noumenů a faenomenů, které docela náhodně je opletlo, obdržíme prostou a jasnou pravdu: umění jest postižení světa jinými, ne rozumovými cestami. Umění jest to, co v jiných oblastech nazýváme zjevením. Umělecké dílo, toť pootevřené dveře Věčnosti.

Jevy světa, jak se nám odhalují ve vesmíru - rozestřené v prostoru, proudící v čase, podrobené zákonu příčinnosti - možno studovati methodami vědeckými, rozumem. Ale toto studium, založené na výpovědech našich vnějších smyslů, podává nám poznání toliko přibližné. Oko nás klame, připisujíc vlastnosti slunečního paprsku květině, na kterou se díváme. Ucho nás klame, považujíc vlnění vzduchu za vlastnost znějícího zvonku. Všechno naše vědomí nás klame, přenášejíc své vlastnosti, podmínky své činnosti na předměty vnější. Žijeme uprostřed stálého, nekonečného klamu. Myšlení a tudíž i věda nemají moci,

aby odhalily tento klam. Nejvíce, co mohly učiniti, jest, že na něj ukázaly, že vysvětlily jeho nevyhnutelnost. Věda toliko vnáší pořádek v chaos lživých představ, rozděluje je podle hodnoty, umožňujíc a usnadňujíc nám je znáti, nikoli však poznati.

Nejsme však beznadějně zavřeni v tomto „modrém vězení“ - abychom užili obrazu Fetova. Vedou z něho východy na svobodu, má průchody. Tyto průchody, toť chvíle extase, nadsmyslné intuice, které poskytují jiného postižení světových jevů, pronikají hlouběji za jejich vnější kůru, do jejich nitra. Odvěkým úkolem umění jest, zvěčniti ony chvíle prozření, nadšení. Umění začíná se ve chvíli, kdy se umělec pokouší ujasniti sobě samému své nejasné, tajné city. Kde není tohoto ujasnění, tam není uměleckého tvoření. Kde není této tajemnosti citů, tam není umění. Pro koho jest všechno ve světě prosté, pochopitelné, postižitelné, ten nemůže býti umělcem. Umění jest toliko tam, kde je odvážná snaha za hranice, kde jest pud proniknouti za mez poznatelného, ve veliké touze nabrati aspoň krůpěj

živlu cizího, nadpozemského.

„Brána krásy vedek poznání“, pravil tentýž Schiller. Za všech věků svého bytí, nevědomky sice,

ale vytrvale umělci plnili své poslání: ujasňující si tajemství, jež se jim odhalovalo, již tím hledali jiných, dokonalejších způsobů poznání světové budovy. Když divoch kreslil na svém štítě spirály a klikaté čáry a tvrdil, že je to „had“, vykonával již akt poznání. Právě tak antické mramory, obrazy Goetheova Fausta, verše Tjutčevovy: to vše jest ve viditelné, hmatatelné formě zvěčněním oněch prozření, jak je poznali umělci. Právě poznání věcí je v nich otevřeno v onom stupni úplnosti, jakou připustil nedokonalý materiál umělecký: mramor, barvy, zvuky, slova...

Avšak po dlouhá staletí umění nebylo si jasně a určitě vědomo svého významu. Různé esthetické theorie pletly umělce. Oni pak stavěli si modly, místo, aby se klaněli pravému Bohu. Historie nového umění jest především historií jeho osvobození. Romantismus, realismus a symbolismus, toť tři stadia v boji umělců za svobodu. Svrhli nakonec řetězy otročení různým náhodným citům. Nyní konečně jest umění osvobozeno.

Vědomě věnuje se nyní svému vyššímu a jedinému významu: býti poznáním světa mimo rozumové formy, mimo myšlení a příčinnosti. Nepřekážejte tedy novému umění v jeho, jak se jindy může ukázati, neužitečném a soudobým potře-

bám cizím úkolu.

Měříte prospěch i přítomnost příliš malými měrami. Prospěch lidstva jest zároveň i naším osobním prospěchem. Všichni žijeme ve věčnosti. Otázky bytí, které umění může rozřešiti, nikdy nepřestanou býti naléhavými. Umění jest možná nejvznešenější silou, jíž člověčenstvo vládne. V době, kdy všechny páky vědy, všechna kladiva společenského života nedokáží vypáčiti dveře a prolomiti zdi, jež nás uzavírají, umění tají v sobě strašný dynamit, který rozboří ony zdi, ba více, ono jest kouzelným klíčem, jímž ony dveře otevrou se samy. Nechtě tedy soudobí umělci vědomě kují svá díla v podobě klíčů tajemství, klíčů mystických, otvírajících lidstvu dveře z jeho „modrého vězení“ k věčné svobodě.

Přeložil L. R.

NA DUNAJSKÉ PLÁNI.

„Máme ho, pane! Máme ho!“ — S hlasitým jásotem a radostným voláním pozdravili uhlíři a podlesáci bohatého kupce z Ruščuku.

Zastaviv své saně, vylézal z tlustých kožišin a spokojeně si mnul ruce. Pak, našlapuje vysoký sníh, ubíral se do středu mýtiny, kde se zájmem prohlížel velkého medvěda, který zuřivě bručel a bil tlapami do své dřevěné klece. Ale z čerstvých klád a trámů zhotovená klec dobře odolávala vzteku zuřivého medvěda. S úsměvem obcházel Dimitrij Trangow klec a znalecky posuzoval zvíře.

„Za tento nádherný exemplář rád zaplatím 1000 lvů“ myslil si, a obrátil se k čekajícímu lovcí medvědů:

„Tři sta rublů vám dám za tu bestii. Ale jak ji dopravím domů? Vždyť se mi pod její tíhou rozlomí saně!“

Po krátké poradě podlesáků přistoupilo se rychle k práci. Ze dvou mladých kmenů, několika rozmachy sekyrou byly zhotoveny dvě pevné, dlouhé sanice. Ty se vsunuly pod klec a silnými skobami a několika koženými řemeny se k ní připevnily. Pak se

přitlouklo několik příčných trámků a vpředu se zhotovilo z prkna asi půl metru vysoké sedadlo. Tak, téměř ve chvíli, byly zhotoveny pevné dopravní saně. Zatím nastal večer. Kupec se rozhodl, že ihned odjede. Podlesáci ho však varovali. Není sice možno v měsíční noci zabloudit, ale je taková zima, jaká již dlouho nebyla. I Dunaj zamrzl! S rumunské strany mohou přeběhnout vlci.

Kupec se smál:

„Tyhle historky o vlčích znám. Jsou to báchorky!“

A ukázal na dvě pistole za opaskem.

„S tímhle nebojím se žádných vlků. A moje dobrá puška již leží v saních.“

Marné bylo přemlouvání podlesáků a uhlířů. Jak si přál kupec, byli do saní zapřaženi malí chlupatí koníci a po několika vzájemných pozdravech bič jasně zapráskal a již saně uháněly tak, že se za nimi zdvihl oblak sněhového prachu.

Půl hodiny uháněly saně vysokým lesem. Pak rozevřela se v měsíčním jasu široká Dunajská pláň.

Dimitrij Trangow usadil se pohodlně na nízkém sedadle. Ač mu nebylo příjemné, že kusy sněhu od kopyt koní létají mu do obličeje, přece, zahalen do těžkého kožichu, klidně pokuřoval ze své krátké dýmky.

Medvěd v kleci stále zuřil. Tím, jak se vrhal proti stěnám klece, poskakovaly saně v pitvorném houpání.

Dimitrij Trangow se pootočil dozadu a smál se: „Jen počkej, mladíku! Brzy budeš v Ruščuku.“

★

Byla klidná, tichá noc. Jen koníci občas zafrkali. Hravě táhli své břemeno. Saně sněhovou pláni jen letěly.

Však co to? Z dálky ozval se táhlý zvuk. Za chvíli bylo jej slyšeti po druhé a pak se krajinou neslo příšerné vytí.

Koníci znásobili svůj běh. Dimitrij Trangow obrátil se dozadu a pátraje úžasným zrakem po pláni, sténal:

„Matko Boží Plowdivská, stůj při mně!“

V záři měsíce objevila se smečka šedohnědých bestii, ženoucích se jako lavina přes leď Dunaje.

„Vlci!“

Kupec, shodiv kožich, postavil se na saních. Pevnou rukou držel otěže. Druhou práskal dlouhým bičem. Koníci tryskem uháněli, poháněni jsouc smrtelnou úzkostí. Ale ještě rychleji hnali se vlci. Blížili se k saním metr za metrem.

Ted' jsou ještě asi kilometr od saní, ale v půlhodině je dostihnou. Vsednout na jednoho z koní a tak prchat s místa hrůzy? Ne. To je nemožné. Ten malý koník neunesse na svém hřbetě jeho hřmotnou postavu.

Kupec chvíli rozvažoval. Lépe bude obětovati medvěda než svůj život. Koníci uháněli, co jim nohy stály. Dimitrij Trangow přivázal otěže pevně k saním a pak se namáhavě vyšplhal nahoru na medvědí klec. Opatrně se přidržoval, aby při prudké jízdě neztratil rovnováhu. Plazil se po břiše až k zadnímu konci. Pod ním zuřil medvěd, a bil tlapami do stropu svého vězení. Bohudíky, trámce, tvořící strop klece, byly tak hustě vedle sebe, že zvíře nemohlo skulinami svoji tlapu protáhnout.

Konečně podařilo se poděšenému kupci dosáhnouti konce klece. Metr pod ním nalézaly se kožené uzle, jimiž byly dveře upevněny. Při prudké jízdě nebylo možno tyto uzle seshora rozříznout. Dimitrij Trangow vytáhl z opasku pistoli. Čtyřikrát, pětkrát vystřelil a kožené řemínky spadly k zemi. Dvířka však zůstala ještě zavřena. Vytáhl proto nůž a snažil se dveře vypáčit. Konečně! Dveře se do široka rozevřely a při divoké jízdě prudce sebou bily sem a tam.

Opatrně vracel se Dimitrij Trangow na své místo. Vlci byli od saní již jen na tři sta metrů. Dimitrij uchopil pušku a prostrčil její hlaveň skulinou proti medvědu. Zvíře s hlasitým řevem postavilo se na zadní nohy a chtělo vyskočiti proti stěně klece, z níž trčela hlaveň pušky. Uklouzlo však na zasněžených prknech. Pokus zachytiti se předními tlapami se nezdařil a medvěd jako obrovský černý míč vypadl přímo za saně do sněhu.

Saně hnaly se dále. Vysoko vztyčen, díval se Dimitrij Trangow za sebe. Vlci dohnali se k medvědovi. Divoce bil medvěd kolem sebe. Čtyři, pět vlků padlo pod údery jeho tlap. Pak upadl a část smečky přehrnala se přes něj. Ještě jednou zdvihlo se mohutné zvíře a pokusilo se o útěk. Ale vlci jej předstihli a za chvíli Dimitrij Trangow viděl, jak smečka vlků se srazila dohromady. Medvěda nebylo již vidět.

Trangow znovu zapráskal bičem. Nyní lehké saně letěly plání jako šipka. Vlci se zdrželi u svých hodů. Na tisíc, na dvanáct set metrů vzrostla vzdálenost mezi nimi a letícími saněmi. Ale koně jsou již unaveni. Přes hodinu trvá šílené tempo jejich trysku. Ale již znovu ozývá se za saněmi vytí divokých vlků. Metr za metrem blíží se jejich smečka.

Hlavou Dimitrije Trangowa bleskla myšlenka. Uchopil těžkou kožišinu a vyšplhal se s ní znovu na klec. Mohutným rozmachem vhodil ji do klece a znovu se vrátil. Zdvihl pušku, která za chvíli následovala touž cestu jako kožišina. A znovu se vrací Dimitrij k sedadlu. Chvatně vytáhl nůž a čtyřmi ráznými rozmachy přeřízl koňské postraňky. Osvobození koně letěli po pláni. Saně svojí setrvačností je následovaly. Dimitrij Trangow znovu vyšplhal se na klec a uchopiv se oběma rukama její hrany, mocným komihem vyskočil do klece. Uchopiv dveře, čtyřikrát, pětkrát otočil řemenem jejich veřeje a připevnil tak dveře ke kleci. Saně se zastavily. Dimitrij Trangow přehodil přes sebe těžkou kožišinu, usedl v kleci do dřepu a na kolena si položil pušku.

Divoká smečka doběhla k saním. Větríc kořist, stávali se vlci divočejšími. Zuřivě vyjíc, skákali proti kleci. Zuby rvali syrové dřevo klece, takže z trámů odletovaly třísky. Dimitrij Trangow vypálil. Ale vlci necouvli ani o krok. Toho, který padl, namísto před jeho očima roztrhali.

Výstřel za výstřelem padal do smečky. Kupci se zdálo, že složil již třicet vlků. Po každé ráně útoky se zmírnily na tu chvíli, než smečka roztrhala a

pozřela svého zastřeleného druha. Ale pak se opakovaly se zvýšenou silou. Dimitrij cítil horký dech divokých bestíí.

Stále ještě svítil měsíc. Dimitrijevu Trangowovi ubývalo střeliva. Nezbývalo než stříleti jen u dveří, když zuřivé bestie trhaly svými zuby řemeny, jimiž byly dveře připevněny.

Od Dunaje táhly se nové sněžné mraky. Pomalu zakryly měsíc. Za chvíli Bulhar neviděl na krok před sebe. Čas od času vystřelil. Pak nebylo již slyšet nic jiného, než prudké oddychování zuřivých bestíí a praskot kostí požíraných zvířat. Ještě dvě hodiny Dimitrij Trangow pálil do smečky. Pak mu došlo střelivo.

Nyní mohl pomoci již jen Bůh. Kupec schoulil se na dno klece.

Ráno jasné slunce zářilo nad Dunajem. Sněhovou plání chvatně ujížděl zástup jezdců, kteří se vypravili na pláň, když našli ve své vesnici přiběhlé koně s přeřezanými postraňky. Když přijeli až k Dimitrijovým saním, nebylo již nikde vidět ani jediného vlka. Jen krvavé stopy svědčily o jejich přítomnosti. Muži rychle vypáčili dveře klece a vynesli kupce,

který v mdlobách ležel na jejím dně. Několik doušků kořalky, které mu vpravili do úst, ho vzkřísilo. Pomalu vracel se život do jeho žil. Ale zrak jeho díval se nepřítčně kolem. Pak oběma rukama si vjel do vlasů, které mu přes noc zbělely, a padl na kolena. Obě ruce vztáhl proti sedlákům a zoufale volal:

„Zachraňte mne! Zachraňte mne před vlky!“

★

Noc na dunajské pláni připravila Dimitrija Tringowa o rozum, který se mu již nikdy, nikdy nevrátil.

Z bulharštiny: Anonym.

GEORGES BERNANOS

KATOLÍCI ZADNÍHO VOJE

U příležitosti nedávného a velmi zbytečného štvání v Temps Présent jistý přítel, křesťanský demokrat, uznal za dobré připomenouti mi nikoli bez hořkosti články, jež o mně kdysi uveřejňovaly podzemní časopisy jeho strany. Má vděčnost k těmto šlechtným spolubratřím nemůže mi zabrániti, abych neupozornil svého milého dopisovatele, že mne tehdy nechválili jakožto křesťanského demokrata, protože jsem se nikdy za křesťanského demokrata nevydával. Ba, mám-li mluvití jasně, cítím se méně než kdy jindy uzpůsoben, abych se jím stal. Myslím, že bych tím znásilnil svou přirozenost. V tomto přiznání není, věřte mi, žádného zraňujícího úmyslu ani vůči křesťanským demokratům ani vůči mému slavnému spolubratru panu Mauriacovi, který byl kdysi jejich výmluvným chvalořečníkem. Nikdo nepochybuje o dobrých úmyslech pana Mauriaca; člověk by byl spíše pokoušen obávati se, aby se nakonec nezhroutil pod jejich tíží.

Je možné, že se lidé v žalostném zmatku těchto posledních let poctivě mýlili pokud se týče mé osoby.

Běda! což není spisovatel vždy nějakým způsobem vydán na milost a nemilost kterémukoli pitomci, který si myslí, že ho zná, protože špatně přečetl jeho knihy? Kdo má mé knihy, může si s nimi dělat co chce, ale to neznamena, že by proto měl právo také se mnou si dělat co by chtěl. Na příklad to, že jsem napsal Veliké hřbitovy ve svitu měsíce a řekl, co si myslím o bílém teroru na Majorce, zřejmě neopravňuje komunisty, aby mi poklepávali na rameno, jako bychom byli společně páchali násilnosti a svatokrádeže v Barceloně. Protože jsem křesťan a miluji chudé, z toho ještě nikterak neplyne, že bych se měl dát zapsat u přátel pana Mauriaca. Ostatně člověk schopný takto upřímně vyznat, že miluje chudé, mohl by jim způsobit jen nepříjemnosti. Od nynějška jest jen jediný způsob, jak milovat chudé, totiž být marxistou, a pod ironickým pohledem mladého levicového intelektuála věru málokdo z nás by se ještě bez uzardění odvážil vykoktat jméno svatého Vincence Paulánského. Každý ví nebo věru měl by vědět, že chudí nepotřebují lásky, nýbrž spravedlnosti a že mají právo považovat lásku, je-li už někdo tak drzý a projevuje jim ji, za jakési pokoření snižující ne méně nežli formalita zpropitného. Na jejich zdraví!

Na vaše zdraví, milí chudí! Až bude na světě už jen spravedlnost, nedám mnoho za vaši kůži. Za svou ostatně také ne.

Děkuji časopisu Temps Présent, že mi poskytl příležitost, abych mohl znovu napsat, že nemám v úmyslu dát se zařadit mezi křesťanské demokraty. K čemu by byla taková námaha? Komu by to prospělo? Je pravda, že jistý počet dobrých lidí, kteří už více méně vědí, na čem jsou v té věci, si ještě dělá illuse o slově demokracie, protože se jim zdá, že jest ještě v módě. Ale posledním stupněm porušení nějakého slova je právě to, že může sloužit komukoli, a obávám se, že slovo demokrat bude brzy náležet mezi takováto slova. Pan Ford přikládá velkou důležitost tomuto pseudonymu, pan Stalin rovněž se ho drží, pan Maritain se ho dovolává ve jménu svatého Tomáše, a při mém nedávném odjezdu z Ameriky jistí španělští jesuité, až dotud tak zanícení pro frankismus, že dvanáctihodinový pobyt v lednici sotva by je byl mohl zchladit, začínali se ho už, ač nesměle, rovněž dovolávat. Já tedy pro svou osobu ho odmítám. To mi kromě mnohých vzácnějších výhod umožní, podívat se milému panu Hervéovi vždy do očí a odeprít mu své papíry. Nemám papírů; tím hůře pro policii! A když už jsme

u této otázky občanských rejstříků, nemyslíte, že demokratický křesťan by znělo lépe nežli křesťanský demokrat? Jako by křesťan směl být pouhým přílepkiem demokrata! Ale k čemu budou zítra takovéto žertíky? Pan Stalin není o nic více demokratem nežli křesťanem; budete tedy odklizeni ať už jako demokraté nebo jako křesťané. Já dávám přednost tomu, být odklizen jako křesťan; bude to prostší a jasnější.

A když už jsme u těch přívlastků, jakým právem se tak nazdařbůh užívá jména katolík předvoje? Levicoví nebo krajně levicoví katolíci se mi vždy zdáli být nejzazším zadním vojem, neřku-li opozdilci Marxova pokolení na cestě do zaslíbené země. Ostatně já přece viděl, jak se rodila křesťanská demokracie, zároveň se Sillonem, a že vypučela z ctihoďného kmene liberálního katolicismu; od Lamennaise se nejde přes pana de Falloux. Tyto skromné výhrady budou se bezpochyby panu Mauriacovi zdáti svatokrádežemi, neboť je-li pravdou, jak ujišťuje, že úkolem „Republikánského lidového hnutí“ (M. R. P.) jest „navrátiti Pána zástupům, kteří ho ztratili, kteří nevědí, kam ho položili a kteří ho hledají,“ pak už bychom měli právo býti křesťany jedině podle vzoru pana Fr. Gaye. Já však se zatím

raději přidržím svého způsobu. Mám ho z tradice, která zřejmě není tradicí přátel páně Mauriacových, ale nebudu nikdy nakloněn nechat tuto tradici snižovat ať kýmkoli.

J E M Í R M O Ž N Ý ?

(Psáno k výročí kapitulace Německa.)

Je tomu právě rok, co se Německo bořilo jako zeď, pohřbívajíc pod svými troskami zvláštního člověka, který o sobě věřil, že je prvním člověkem nového lidstva a který snad byl posledním člověkem lidstva starého, náležel-li vůbec k nějakému. I když tato nesmírná zeď byla zbořena, zdá se, jakoby její stín ještě stále tísnil svět. Ani atomická puma nemůže nic proti stínům.

V tento výroční den bylo by bezpochyby na místě vzdáti nejprve čest milionům mrtvých, ale mnoho jiných se dnes zhostí tohoto úkolu, a já dávám přednost tomu, nemísit svého hlasu s hlasem jejich. Mrtví, ti aspoň jsou svobodni, a je smutno pomyslit, že k nim dnes budou mluvit jako k voličům. Bude mi aspoň dovoleno dodat, že po osmadvacet let tyto obřady byly vždy neblahou předzvěstí? Každá příliš honosná pocta zemřelým stává se snadno hroz-

bou živým. Když už tedy máte takovou chuť mluvit k mrtvým, nemohli byste je požádat za odpuštění? Je ovšem pravda, že zkušeným politikům může pocta mrtvým poskytnouti též znamenitou záminku, aby uchlácholili živé. Ukazují jim plné kostnice a využívají obřadní minuty ticha, říkají si pro sebe, že už zde nemají co dělat a že se mohou zase vrátit k svým drobným záležitostem. Jestliže si opravdu přejí zůstat na tomto utěšujícím dojmu, nebudu je povzbuzovat, aby mne četli. Marxistická dialektika jim dodá zboží, jakého potřebují. Neboť to nové konformistické mandlové mléko, které je teď v módě, vyžaduje ještě mnohem větší dávky optimismu nežli to staré. Ať bych dělal cokoli, vždy se bude dávat přednost čilým chlapíkům, dosti obratným, aby uznávali na světě jen dva nepřátele, totiž neklid ducha a chudobu, neboli vše, co dodává člověku vzletu a co ho zušlechťuje. Neklid ducha nahradí zoufalstvím; chudobu bídou, zoufalstvím a bídou v nekonečné a nepřetržité lopotě, neobmezenou výrobou sloužící nezměrné zkáze v naprostém otroctví. Nechťsi! Jsou ještě lidé, kteří vědí, že pravda je nebezpečím a kteří neodmítnou se v ně vydati. Dnes píšu pro ně. Rok po kapitulaci Německa jedinou otázkou, jež se vnucuje a kterou se lidé velmi chrá-

ní položit, jest otázka, je-li mír ještě možný. Neboť hmota sice vyhrála válku, ale všemohoucnost hmoty nerozřeší problém míru. A ostatně, vyhrála skutečně hmota válku, jak věří na druhé straně oceánu? Neprohrála ji snad, kdyžtě se s ní zmařila a byla jakoby načisto pohlcena atomovým výbuchem, jehož síla je takřka neobmezená? Je možný mír ve světě, který brzy bude žíti anebo již žije pod ustavičnou hrozbou okamžitého zničení, pod hrozboubleskové totální války v pravém slova smyslu?

Ti kdož nechtějí pochopiti, že mírové konference nemají jiného účelu nežli připravovat války, protože jejich úlohou je zřejmě stavěti problémy, jež může řešit jedině válka, ti, opakují to, mají plné právo dávatí přede mnou přednost odborníkům. Člověk z ulice není ostatně nikterak povinen vědět, že živelné síly, jež spolu zápasí o svět, si uchvátily a přivtělily demokracii, její prostředky, její slovník jako nějaký budoucí samovládce Ameriky nebo Asie, nejsou schopni mluvit jinak nežli nářečím své rodné vsi, odkoupí možná jednoho dne od nějaké francouzské vlády, stojící před bankrotem a dychtivé „devis“, Francouzskou akademii v celku a se vším všudy, s celým zařízením, zelenými hábity i předveřníky.

Všechny diplomatické modly brzy už nebudou moci nikoho ošáliti. Kdybychom viděli jen ty lysé pány v bývalém lesku, mohli bychom se zajisté domnívati, že jsme na Vídeňském kongresu. Ale oni sami ti pánové jsou vlastně jen takovou ozdobou hodící se k nábytku. Ano, bezpochyby to nejsou nezbytně pitomci, ba ani ne lidé prostřední, ale jsou úplně zamáčknuti tím, co zastupují. Moderní stát není už vybudován v lidském měřítku, je to obluda, má potřeby obludy, a obludy, ty nediskutují, ty rostou, a zákon jejich růstu jest jejich jediným zákonem. Moderní stát už nemá lidských rozměrů; ba, má vůbec ještě aspoň rozměry oběžnice? Tyto obrovité organisace, které si na sebe nakládají všechna břemena, všechny starosti a které všechno pohlcují, nemají už do sebe nic politického. Nejmnocnější z nich by docela snadno požadovaly pro sebe jako pouhý „životní prostor“ více nežli celý povrch zeměkoule. Jsou uvnitř pravé civilisace jako obr v domě, jehož všechny stolice by se schroutily pod jeho tíží a který by při nejmenším pohybu prorazil hlavou střechu. Mír nebude zjednán těmito obludami, jímž atomická puma právě dodala ničivý prostředek úměrný jejich zlobě. Mír bude zjednán bez nich. Mír bude zjednán proti nim. Jestliže člověk ještě na-

dobro neodvrhl, co je božského, pak úplný rozklad těchto obrovských, ale chatrných organismů jemným hrotem ducha dá zítra plný smysl antickému mythu o válce gigantů s bohy. Hodí se věru velmi k tomuto výročí, abychom prohlásili svou víru v člověka a v Syna Člověka.

LIST ŘEDITELI TÝDENÍKU TEMPS PRÉSENT.

(16. března 1946.)

Milý Fumete!

Nikdy jsem nevěřil, že bych si byl zasloužil všechno to dobré, co jste kdysi stále říkal o mých knihách. Ale ten, kdo mne chválí, nemá práva představovati mne svým čtenářům takovým, jakým bych se mu líbil, nadto aby šlapal po této modle, když si s ní byl napřed posloužil. Neboť jakési nactiutrhání, odporně nasládlé, jehož jsem byl právě obětí v *Temps Présent*, zdá se, že platí nějakému G. Bernanosovi, smyšlenému po všech stránkách. Je to napsáno pro lidi, kteří ho neznají a které možno příliš snadno přesvědčiti, že již nejsem tím, jenž napsal mé knihy. Pod záminkou, že miluju svobodu, chtějí, abych byl demokratem, a mluví o mně jako o pře-

běhlíku. Ale já jsem nikdy nebyl demokratem a nikdy jsem nedopustil, abych kdy byl za něj považován, a vy víte velmi dobře, pane Fumete, že to není z lhostejnosti k svobodě chudých a slabých, nýbrž právě naopak, protože považuji demokracie za čím dál tím méně schopné vzít na sebe obranu této svobody. Ano, já myslím, že ve světě všeobecného dirigismu demokracie již nemají co postavit proti diktatuře a nebudou příště než pokryteckou zprostředkovatelkou diktatury.

Je možné, že se v tomto úsudku klamu, ale dosud jsem se nemusil uchýlit od tohoto smýšlení. Jak to, že dovoluujete, aby se ve vašich novinách o mně psalo jako o nějakém kapitánu Fracassovi, polou komediantu a polou šlechtici kobylkáři, jenž z koketerie každý týden přidává nějaký nový úlovek k svým trofejím, brousí si spáry o „zlacené mřížoví klece“ a zařve, když se mu poručí? Neříkám, že autor tohoto uličnictví by měl pociťovati hanbu, ježto mu pravděpodobně není dopřáno, aby se styděl. Ale já se stydím za vás, pane Fumete. Třeba především dobře pochopiti, že, mluvě o „pěkných ptáčcích,“ ani mi nenapadlo zaplétati do této věci redaktory Temps Présent. Já jsem myslel na jejich čtenáře. Je zájisté ještě mnoho pěkných ptáčků mezi čtenáři

Temp s P r é s e n t, kteří se jistě museli divit, že jste odmítal tento přívlastek jako nejhorší nadávku. Nuže, pěkní ptáčci z T e m p s P r é s e n t mají právo vědět, že já, proživ dvacet let stranou vši spřeže, neodešel jsem do vyhnanství z nějakého vrtochu zhýčkaného dítěte nebo z lásky „k zemi ještě nevzdělávané.“ Jisto je, že při prvním svém odjezdu do Španěl roku 1934 mé postavení nebylo z nejlepších. poněvadž, pracuje celý svůj život, došel jsem tak daleko, že jsem již neměl ničeho na tomto světě, říkám ničeho — ani stůl, abych psal, ani postel, abych spal. Ale po třech letech vyšla má kniha o Křížové výpravě frankistů a pěkní ptáčci z T e m p s P r é s e n t snadno připustí, že, když byly vydány V e l k é h ř b i t o v y, katolickému spisovateli s jeho rodinou a žalostně neschopnému buď psáti román celé tři měsíce nebo se omeziti na určité práce, nezbývalo nic jiného, než složit krámek. Opustil jsem tedy svou zemi v naději, že najdu v Americe pro svou ženu a svých šest dětí nějaké bezpečí, které by druhdy mohl zajistiti svým krajanům kterýkoli náš sedlák, majitel malého statku. A chtěl jsem pro sebe svobodu, abych mohl psáti knihy, jaké bych chtěl, i když by měly vyjít jako díla posmrtná. Tento záměr nebyl patrně ničím mimo-

řádným. Byla to Porážka, která ho učinila ihned neuskutečnitelným. Mezi těmi, kdož mne obklopo-
vali, byli v tom věku, aby se mohli připojit k de
Gaullovi, dva moji synové a synovec. Učinili tak.
Když odjeli, nezbývalo mi nic, než rozpustit farmu,
prodat se ztrátou stádo koupené na úvěr, a přiblí-
žit se poněkud k městu, abych mohl v amerických
novinách psát, co jsem si myslel o maršálu Petai-
novi. Ach, to nebylo skvělé, zajisté, ale tak bezmoc-
ný, jako jsem, ptám se vás, co bych byl dělal v Lon-
dýně nebo v Alžíru, ne-li to, že bych se vydával v
nebezpečí, že budu tlačén, ať již pozpátku, do urči-
tých politických kombinací, jejichž nicotu ukázala
zkušenost šesti měsíců? Nechťsi! Opustil jsem svou
zemi jako člověk svobodný a vrátil jsem se tam
takový, jaký jsem vyšel, a to je to, co by pěkní
ptáčci z *T e m p s P r é s e n t* měli vědět a co mi ni-
kdy neodpustí. I když z toho nemám žádnou záslu-
hu, nemyslím, že bych to měl zapírat. Styděl bych
se spíše procházeti se nyní s normálním veřejným
míněním, obyčejně jasněvidoucím, mezi tak mnohým
míněním zaslepeným nenávistí, jehož očníce jsou
jako očníce Oidipovy, jenom černé a krvavé díry.
Vím dobře, co tato mínění vytrpěla. A potom? Měl
bych lháti po celý zbytek svého života jen proto,

že jsem byl mimo Francii když vypukla válka? Kdyby mi byl roku 1938 chyběl člun, nebyl bych jistě ničím vedle takových lidí, jako, na příklad tento Rémy, jehož jméno je nyní dražší mému srdci než hrdinové mého dětství; ale konec konců ti, kdož mne znají, snad mi dopřejí té cti a uvěří, že bych nicméně nikdy nebyl ani jedním z těch, kteří vytrvali do jedenácté hodiny a dnes plivají na německé zajatce, kterým by byli dříve rádi lízali boty. Vracím se z Brazílie. Ale i kdybych přicházel z měsíce, myslil bych, že mám právo říci, že Francouz, i kdyby měl tisíckrát větší hodnotu než já a byl by hrdinou nebo světcem, nebyl by mohl žít zcela bez úhony šest let v ovzduší ovlivňovaném všemi propagandami, přátelskými i nepřátelskými. Přátelskými i nepřátelskými, neboť jestli francouzská půda byla od roku 1914 až 1918 ničím, jestli byla místem, kde velké demokracie usoudily za vhodné vypořádati se s pruským militarismem, pak ani tentokrát nebyl soud francouzského mínění záviděníhodnější, protože sloužilo pokusům se všemi jedy. Mám právo říci, že, aby se zasloužilo jméno spravedlivého, nestačí sloužit spravedlivé věci, a mám právo říci, že Francouz osvobozený není nutně člověkem svobodným. Neboť co právě nejvíce zaráží, když se člověk shle-

dal se svou zemí po dlouhé nepřítomnosti, je hrozný úpadek nebo převrácení pojmu spravedlnosti u lidí, kteří o sobě stále věří, že jsou v této věci nepovolanejšími, protože jsou určeni k tomu, aby vykořenili každou jinou nespravedlnost, jenom ne svou. Tento úpadek by mohl sám vysvětliti, jakým způsobem — cynickou vypočítavostí jedněch, hnusnou zbabělostí druhých — operace veřejného blaha, která měla vlastně býti vyčištěním, se změnila v jákousi nemoc společenského těla, která, podle mého zdání, se silně podobá smrtelné otravě krve. Ano, pokusil jsem se říci své zemi pravdu. Důkazem, že jsem ji řekl, je znepokojení velkých voličů. Řekl jsem pravdu a zaplatil jsem za to cenu. Jak mi psal dnes ráno jeden milý dopisovatel, má prestiž do zítří osvobození byla „strašná.“ Je vidět, že bych byl býval mohl býti při kraptu dobré vůle akademikem nebo ministrem. Takto svou vinou nebudu v tyto dny než velmi mizivým rytířem Čestné legie. Řekl jsem pravdu své zemi. To je to, čemu editorialisté z *T e m p s P r é s e n t* říkají schladiti si záhu. Řekl jsem pravdu své zemi. Což snad po mně chtějí, abych jí přinesl nějakou ústavu? Řekl jsem pravdu své zemi, a jestliže opět mluvím cosi o člunu, pak je to proto, že se bojím, že bych ji brzy ně-

mohl říci svobodně, a že doba není daleko, kdy ji nebudu moci říci vůbec.

Milý Fumete, nejsem ani theolog ani filosof, ale jestli slovo Péguyho někdy mělo mít smysl, pak je pravdou, hroznou pravdou, že Francie je stále ve stavu smrtelného hříchu. Po nejistotě, která vznikla z katolického mínění o kolaborantství, z katolického mínění o osvobození, v nedočkavosti katolíků, aby uplatnili svá práva, a pro jejich zbabělou povinnost k těm, kteří katolíků využili, když katolické mínění mělo za to, že jich samo využívá, nastala pochybnost a nejistota jiná, škodlivější, protože se zakořenila v prostředí již hluboce nakaženém. Pro člověka, který se dnes snaží vidět věci v jiné perspektivě než historického materialismu, Francie se k ničemu nenavrátila a od ničeho se neodvrátila. Takto mluvě, nic si nedělám z toho, že vzbudím rozhořčení u mladých spolubratří, jimž jejich představení málo skrupulantní chválí novou „Katolickou renesanci.“ Poznali jsme ji z roku 1920; neustála se brouzdati v literatuře, zatím co svět násilí a lži, chladnější pekla, se nastolil na ruinách bývalého křesťanstva Evropy. Říkám-li tyto pravdy a nenechávám je zbaběle na starost jiným, kdo mi může vyčítat?

Vzhledem k nedávnému článku pana Mauriaca ve Figaru bude mi snad dovoleno napsati, že se zde nadýchám dosti vzduchu odpadlictví? Myslím, že Kristus přišel na tento svět, aby spasil naše duše a ne aby vymýtil chudobu ze země jako by byla úhlavním nepřítelem lidského pokolení. Nechť podle toho mne viní pan Hervé, že chci udržet chudobu kvůli zálibě v malebnosti nebo v sadismu náboženském. Co na tom! Ustavičně věřím, že nejlepším, neřku-li jediným způsobem, jak osvoboditi skutečně chudého je, státi se dobrovolně chudým místo něho a sloužiti mu. Ale marxistické pobírání důchodů se moc nelíbí zvrhlým křesťanům, protože jim sahá na měšec. Jestli je člověk tím, jak to myslí pan Hervé, pak pobírání důchodů po marxisticku je dobrodinním. Ale jestliže je člověk skutečně tím, jak to myslím já, pak si dovoluji nevěštiti nic dobrého z této všeobecné starostlivosti o chudé, kterážto starostlivost se shoduje tajemně nebezpečně — nebo příliš jasně — s neméně všeobecným zapřením Chudého chudých, v němž se všechna chudoba zbožšťuje. Bojím se, aby tato starostlivost nebyla jakousi starostlivostí masožravou, a předpovídám, že v příštích letech maso chudého bude na všech světových trzích za facku.

Z franč. Gabriel Florian.

KDYBY...

(Úvodník z Českého slova 8. listopadu 1948.)

Slusné djky dnes celé králowstwj za slawné ono
wjtězstwí Pánu Zebaoth wzdáwá, které před 328 léty
předkowé naši nad papistickau soldateskau gsau
obdrželi. Neboť onau bitwau na Bjlé Hoře koruna
česká upewnjna gest na hlawě bohaboijného krále
Frydrycha, potomnjho Řjmského císaře, od něhožto
(skrze wnučku gehu Elišku Charlottu) slavně pa-
nugjicj náš rod Orleánský pochází. Wýmluwnau řečí
swau radostné všech poddaných city wygádřil dnes
ráno we chrámě Wíta na král. hradě dvojctihodný
pan dwornj kazatel Koza, tři hodiny kázaw na ona
slova Danielis 3: „Králi na wěky bud' žiw!“ Ale my
raději sobě uwažme, co by se bylo naší vlasti při-
hodilo, kdyby fanatické papežencůw autoky heroit-
ského krále Frydrycha byly poraziti mohly.

Že sama řeč česká jesuitskému zkaženj byla by pro-
padla, nenj kdož by pochybowal. Ano na mjsto wzne-
šené bibličtiny a bratrského pravopisu sprostého lidu
řeč a přjstupná gemu ortografie by swé mjsto byla
měla, a kdož wj, o gaká weledjla by jezuitský, ro-
mánským duchem baroknjm chřadnaucej wplyw, byl

literaturu naši neolaupil ! K. H. Mácha snad, na mjstě lahodného žalmůw w trochajských trimetrech překlada, byl by sentimentální gakaus o labuti a luně báseň, ano o májowém wečeru nemrawnau, smyslům howjcj poesii jezuitským newkusem skládal. Neopomenuli by jezowité mezi lid robotný powěrečné knjžky o papeženských swatých a lžiwého Hágka o českých temného středowěku knjžatech, a o čarodějnici Libuši kroniku roznásseti; kdežto dnes takowého ssmejdu lidu nedopauštějíce, vzdělanci toliko prof. Nowotného gruntownj, w práwě ewangelitském duchu sepsané aneb sumownj páně Slawjkowy dějiny čjtagj.

Awssak netoliko gazyk náss byl by s wýše zlatého wěku Rudolfa II. upadl, nýbrž celý národ ginaké wzěrenj byl by dostal. Na mjstě zlaté wolnosti, kteréž se česká šlechta spolu se šlechtou bratrské republiky polské tak dlauho těšila, byla by howadská tyranie španihelské monarchie přikwačila. Nebylo by giž kragských sněmkůw, shromažd'ugjcjch w čas zimnj šlechtu ku rušným debatám a weselým pitkám do měst; nebylo by giž kragských heytmanůw, ze šlechty každého krage swobodně wolených; nýbrž heytman kragský od samé vlády gmenowaný, a snad

i z městského stavu, ano ze sedlského rodu pošlý, kragem by vládnul.

A zdaž by celé králowstwj toto w tak těsném gako dnes swazku s celau Řjšj ostalo, welice gest pochybowati. Kdežto slawné a swaté paměti cjsař a král Frydrych české pány stawy ke všem swobodám říšských stawů připustil a ius reformandi, podle augs-purského sněmu, na gich panstwjch jim pustil a tak nejtěsněji ku sw. Řjši je připautal: známo gest, a každý w pana řjšského kancléře pamětech čjsti může, kterak španihelský domu Rakauského wplyw vždy národu německému protiwný byl, a toto králowstwj sw. Řjši i tudíž německému národu, tomu luterské prawdy prawému bogownjku, odciziti se wynasnažował. Snadno to pak sobě předstawiti můžeme, co by na mjstě ewangelitského našeho král. domu, papeženský duch byl způsobil, když konečně skrze Napoleona I. Řjmská řjše konec wzala. Wšecky králowstwj tohoto ke sw. Řjši powinnosti za pohaslé a ge za auplně samostatné byla by jezuitská vláda prohlásila; když pak nástupce onoho protestantského reka Frydrycha Welikého, wjtězný cjsař Wilém Weliký, luterské cjsařstwj a řjši Německau obnowil, nebyl by zagisté český národ, řjmské oche-

chuli propadnuw, pod gehu prapory se wyznamenal, a nemrawnau papeženskau Francii sprawedliwě pokoriti pomohl. Anobrž naopak za gisté to mjti musíme, že by katolitskau powěrau zhlauplý, národ český byl — proti zřejmému Boží Prozřetelnosti předurčenj — wjtěznému luterskému cjsařstwju do cesty wstaupil, a snad i české luhy vlastnj krwj, w marném proti němu bogi, skropil. Aniž by byl slyšel hlas welikého Friče; tenť w takowém národě ne státnjm tagemnjkem (pod nejw. kancléřstwjm pána z Taxisu) nýbrž wyhnancem, a ne spolutwůrcem welikého Německa, než hlasem na paušti byl by se stal.

Ano wjce říci musým! Bez wjtězstwju krále Frydrycha a nesmrtelných gehu marssáلكůw z Anhaltu a z Hohenlohe (drahé to českému národu gméno!) byla by zagisté konfederací mezi stawy českými a rakauskými přetržena býwala, a ginak celé Rakausy byly by se wywjgely. Nebyly by zagisté spolu-audem české koruny, nýbrž státem na nj zcela neodwislým se staly, a w šumawském hwozdě by meznjky zastawily pautnjka, který dnes až na břehy Adiže české pluky sledowati může. A na mjstě oswícených predikantůw, kteřj z uniwersí w Jeně a w Erlangenu na rakauský wenkow dosazowáni býwagj a geg w čisté

ewangelitské wjře vzděláwagj (proti arminiánskému lži-učení prawdu, to wěz totální zkaženost lidské přirozenosti, statečně obhagugjce) byly by římští popi nešťastný ten krag smyslnými swody — wyřezáwanými obrazy, lahodnau hudbau a theatrem — přelstili, a od německého národa a gehu vzdělanosti nadobro odtrhli.

U nás pak by titjž jezowité powěrečným, a historitsky nedoloženým kultem gakýchs papeženských swatých, Cyrila prý a Methodia, které oni sprostému lidu sedlskému na Morawě ku modloslužbě předstawowali, ku neyhlubšímu temnu došli, a nás z kruhu vzdělaných národůw dokonce wywedli. Neužila by, wěřte, pod španihelským ghem střednj Evropa té pohody, k njžto základ položila aliancí našeho krále Frydrycha a ewangelitského krále uherského Gabriele Bethlena. Neypewnější hráz owssem postavila španihelské rozpjnawosti moc turecká, pod gegjžto záštitau králowé uherštj, gak gim to náš arcibiskup Jan Amos we swém „Štěstj národa“ byl radil, celé králowstwj uherské k užjwánj gednoho gazyka přiwedli, a tudjž divoké, w papeženském zagetj obmyslných popůw zatuchlé, plémě Slowákůw w horních Uhřích zlikwidowali. I kdož to wěřiti může, že by

tak ,mocnau tureckého sultána ochranu a přátel-
stwj uherského národa byli Čechové pod papežským
antikristem podrželi, že by nebyli spíše ewangelit-
ským hrdinám uherským, Kossuthowi a Tiszowi, po
boku modloslužebných Slowákůw a barbarských
Moskowitzůw na odpor se postavili!

Pročež národ náš s wděchnau myslí na odvrácená
nebezpečí wzpomínage, bude pokračovati w tradicích
swých welkých reformátorůw a slavných králůw:
wěrní zůstaneme České konfessí i nejjasnějšímu
rodu Orleánskému, vlasti i Říši!

ČTK 8. XI. 1948: Při wčerejším odhalení pomnjků
maršálka Hohenlohe w Lutherowě sboru w Čerwe-
ném Hrádku, wyznamenán byl z rozkazu císaře JMti
pan ministr školstwj a národnj oswěty řádem Pour
le mérite ciwilního oddjlu. — Při dněsnj přehljdce
u král. letohrádku Hvězdy bude dekorována králem
JMti říšská wogenská misse.

REDAKČNÍ ZADINÁ.

(Vánoční Archy 1946.)

Lid musí, a mír bude zachráněn... „Lid musí rozhodnouti, chce-li mír, lid musí vnutiti svou vůli svým zástupcům... Každý občan, který věří v právní řád v mezinárodních vztazích, musí přesvědčiti deset jiných a získati je, aby každý z nich získal deset dalších — a to bez prodlení... Musíme se postarati o to, aby se o věci diskutovalo ve skupinách, schůzích a řečnických tribunách...“

(Emery Reves „Obzory“ č. 20. 1946.)

Co pořád ten chudák „lid“ musí! Což se ještě dosti nenadiskutovali ve skupinách, na schůzích, na řečnických tribunách a mírových konferencích, až je rozplašila válka, o níž během tohoto posedávání nabýli přesvědčení, že ji navždy svým tlacháním odvracejí?

Z dopisu: „...Nečetl jsem Život Ježíšův od Františka Mauriaca a ani si jej čísti nepřeju. Mauriac má jisté nadání, ale jeho spisy jsou velmi zmatené. To, co jsem dosud četl, nikdy mne nenadchlo. Posledně v článku ve Figaru mluvil o tom »starém zběsilém koni Leonu Bloyovi«. Těžko vymysleti něco komičtějšího!...“

(G. Rouzet.)

Pohled emancipované ženy na zaostalé a nevědomé ženy věku Balmesova: „...Jsem na něj (Kurs o filo-

sofii budoucnosti) dosti vyrostlá? Není nám tehdejší Španěl příliš vzdálen? A si nikdy nepočítal s čtenářkami ženského rodu...“!!!

Když se mu to líbí! Totiž „Národnímu Osvobození“ ze 7. dubna 1946: „...V dnešní době, kdy tolik daleko sahajících problémů bylo rozřešeno revolučně a bez velkých právnických skrupulí...“ Když se zdůrazňovala dvojjazyčnost, znělo to takhle: Wir werden über keine juristischen Zwirnsfäden stolpern!

Tohle taky není původní... Podle Svobodných novin ze dne 24. X. 1946: „Ideálem výchovy právníckého dorostu musí být podle prof. Turečka dynamičtí právníci, odhodlaní jít za přáním lidu a příkazem pokroku.“ Pamatujeme se dobře! Pro takové právníky byl vytvořen termín Rechtswahrer.

Středověk 1946. Pod tímto poutavým názvem „Český Zápas“ ze 17. října 1946 referuje o prohlášení několika anglikánských duchovních, kteří se přiznali k učení o Neposkvrněném početí Panny Marie. Cituje k tomu komentář unitářského časopisu, že prý křesťanský odkaz „nesmí stavět na takové zásadě, jako je neposkvrněné početí. To by byla nejjistější cesta k jeho zničení. Zdá se, že křesťanská reakce ničí to, co doufá zachovat.“ — Nám se spíše zdá, že ji k tomu někdo navedl slovy: ztratí-li kdo život pro mne, nalezne jej.

Dva citáty. „Ve čtvrtek bude budova národního vý-

boru v K. uzavřena. Toho dne se nebude úřadovati, protože od vrátného až po předsedu národního výboru všichni zaměstnanci, muži i ženy, budou toho dne dobývati řepu na státním velkostatku v Č.“ (Svobod. noviny.) —

„To znamená, že někteří lidé si dají všechnu možnou práci na světě, jestliže si ušetří práci myslit. Budou sedět celé hodiny snažíce se otevřít plechovku vývrtkou na zátky, raději než by podnikli duševní úsilí sledovat souvislost mezi vývrtkou a zátkou.“

(G. K. Chesterton: Fancies versus facts.)

„Křesťanský program“ v praxi: „Z podnětu revírů severočeských se rozhodli všichni horníci naší republiky, že zahájí dvouletku a osvědčí svůj slib celostátní národní směnou ve všech revírech. Národní směna bude konána v neděli 15. září 1946. Záštitu nad touto směnou přijal president republiky dr. Eduard Beneš.“ (LIDOVÁ DEMOKRACIE 12. IX. 1946.)

„Úspěch národní směny. Horníci dali předsedovi vlády slib, že 15. září věnují neděli ve prospěch státu. Svůj slib splnili. Při národní směně nastoupili ve všech dolech revíru a většinou překonali své normální výkony.“ (LIDOVÁ DEMOKRACIE 17. IX. 1946.)

Šest let nám Velkoněmecká Říše stavěla na oči budování ze samých úspěchů ve sváteční a nedělní dny

až k onomu dni, kdy jsme mohli říci s Žalmistou: Viděl jsem bezbožníka velmi povýšeného a vyzdviženého jako cedry Libanonské. A šel jsem tudy, a ať, není ho!

„Museum“, revue slovanských bohoslovců číslo 5. ročník 73. v červnu 1946. Při pochůzce tímhle museem je nám divné, proč bohoslovci nás vodí po hříšních, rekreačních vycházkách, ba, kdybychom se nechali, i po kuchyních všech seminářů v ČSR? Proč raději nevyužijí drahého tisku na př. k studiu dosud zapomínaných Encyklik papežů dřívějších? Zvláště čeká u nás naplnění dnes zvlášť naléhavá Encyklika Pia X. „O učení křesťanskému náboženství“, kde Velekněz, osvětluje příčiny zla, těm dává za pravdu, „podle jejichž soudu přítomnou duchovní skleslost a jakoby osláblost i všechna nejtěžší zla, jež odtud pocházejí, neznalosti věcí božských především jest přičítati,“ a že „zcela to shoduje se s tím, co Bůh sám skrze Oseáše řekl: ...A není vědění Božího na zemi. Zlořečení a lež a vražda a krádež a cizoložství rozvodnila se, a krev krve se dotkla. Zato lká ti bude země a umdlí všeliký, kdož na ní přebývá.“ — Neméně voláním na poušti zůstávají dosud i ostatní: Motu proprio „O obnově posvátné hudby,“ znovu potvrzené Piem XI., Encykliky proti modernistům, kteří opět den ze dne

nabývají větší drzosti. Encykliky a Listy vydané u příležitosti stoletých jubilejí některých Světců (sv. Anselma z Aosty, sv. Karla Borromejského, a j.), které by jednak byly s to proměnit ovzduší našich seminářů, zalehlé tam ještě z dob josefinských, jednak by snad znamenitě vyburcovaly usínající pastýře, aby se vzchopili a nebyli překvapeni v náhle pohrůžkou Boží: A j já sám povstanu proti pastýřům a budu vyhledávat i stáda svého z rukou jejich...

Uskutečňujeme program Tábora. Slibováno tak na Kozím Hrádku dne 6. července 1945. Spolu s jiným mluvením obsahuje toto slibování tiskem vydané 30 stran. Zdá se — a pociťujeme to na vlastní kůži — že za necelá dvě léta již můžeme říkat to, co Chelčický říkal o důsledcích sociálního řádu Tábora: „Dvěma stranoma chutno jest, nebo obě prázniťa a mnoho žěřeta a snadně utrácíťa, nebo ležíťa na třetí stránce (poddaném stavu), podkasavše ji pod se, a ona nese na svých bolestech rozkoši těch dvojich žrácuov, jichžto přílišné množství jest.“

Vyhlídky roku 1940 v Protektorátě a roku 1946 v ČSR: „Při celkovém provádění určitého plánu nelze bráti ohledu na jednotlivce, a jestliže utrpí nějaké újmy, nelze k takovým případům přihlížet, jestliže má z toho prospěch celek. Proto i kdyby někomu ublíženo bylo, musí to snést u vědomí, že

i tady je zájem celku v popředí.“ (F. Paulus v Mor. novinách 1940.)

„Každý má právo hájit své a trvati na svém, ale jestliže se většina vysloví proti němu, musí se v demokracii podvolit, i když docílení většiny neopravňuje nikoho k tomu, aby vůbec menšiny nedbal.“ (Oficiální hlas v novinách 1946.)

Vidět, že jsou dva způsoby, jak nastolit despotismus: jeden zjevný, druhý zakuklený a tím nebezpečnější. Když mám právo něco hájit, tu ani největší většina, ani sám Hitler, aniž kdokoli na světě nemá práva se proti mně vysloviti, aniž by se neprovinil spácháním bezpráví, za něž bude vždy těžce pykat. A já nemusím se bezpráví podvolit ani v diktatuře, ani v demokracii, ba ani v monarchii! Je-li někde právo, je na druhé straně povinnost to právo ctít a dáti mu průchod. — Ano, tak daleko pokročila nekázanost, že třeba přeríkávati tuto abecedu! Dovětek pak „docílení většiny neopravňuje nikoho k tomu, aby menšiny vůbec nedbal,“ dobře potvrzuje obavy G. Bernanose, že totiž demokracie bude příště zprostředkovatelkou diktatury, která uzrá z květnatosti demokratického a národního mluvení.

Zavržení dvou bludů, již věru s nesnesitelným povykem roznášených po vlastech těmi, kteří zároveň křičí, že jejich program je křesťanský.

1. Lev XIII. zatratil „jistou demokracii, která jde až k tomu stupni zvrhlosti, že přičítá ve společnosti svrchovanost lidu a usiluje o vyhlazení a zúrovňování tříd.“

2. „Netřeba objasňovati, že příchod všeobecné demokracie nemá významu pro působnost Církve na zemi... Ještě jednou potvrzujeme po našem předchůdci, že bludem jest a nebezpečím, podřizovati zásadně katolicismus některé formě vládní.“ (Pius X.)

O novinách a novinářích.

„Znám ty zatracené novináře...“

(G. K. Chesterton.)

„Mohu odložit?“ — „Můžete!“ — Svléká se. Jeho šat jsou žurnály. Žurnály s obrovskými titulky. Svléká se a svléká se, hromada novin se před ním kupí, svléká se jako cibule, potištěná slupka za slupkou s něho padá, věčně se bude svlékat, nemá těla, pláty potištěného papíru jsou jeho tělo. — „Mé příjmení je Zpravodaj a křestní jméno Tlumočník.“ — V tom okamžiku ho poznávám. — „Lžete, vaše příjmení je Šarlatán a křestní jméno Blázen!... Jste berla Antikristova, kéž byste se hned propadl, znám vás, zpotvořil jste prvotní slova a zmátl jazyk!“ — „Lžete, stvořil jsem novou řeč! Dal jsem smysl nesmyslu, vyrval jsem marnost věčnému kolotání... Překládal jsem novou ozvěnu světa, překládal jsem

jazyk, který jsem neznal. Co mi slina na rty přinesla, to jsem vykřikoval v ústřety davům. Z ničeho stvořil jsem něco, z vřavy hlas, z hukotu slova. NePOCHOPITELNÉ stalo se POCHOPITELNÝM, davy shrbily záda, tančil jsem po nich a po svém tlumočil zmatení jazyků. Dnes neexistuje jiná řeč než ta, kterou jsem si vymyslel, neexistuje jiný výklad ozvěny rozkymáceného světa než v tisíci a jedné variaci můj vlastní. Jsem živel! Jsem tvůrce! Jsem pravda!... Jsem člověk veřejný..." — „Jste duše veřejná, táhněte do pekla, jste nesmysl, nevěra, hnis lživých myšlenek!..." (E. Hostovský: Sedmkrát v hlavní úloze.)

Noviny. Vždy mi bylo divné, proč na příklad v Praze (je tomu tak i v jiných městech u nás) lidé, jedoucí ráno do práce elektrikou a čtoucí noviny s urputnou zuřivostí (jako by se tam chtěli dočísti něčeho nového), jsou tak smutní a zamlklí právě když vše je po ránu svěží a jako znovuzrozené. Našel jsem náhodou jakýsi náběh k vysvětlení na 235. stránce knížky „Mufík“ od Adolfa Uzarského: „...A dole pod andělem stojí starý císař Vilém a Bismarck, a Bismarck předčítá starému císaři Vilémovi něco z novin a ten se k tomu tváří velice vážně a Bismarck také, patrně proto, že oba vědí docela dobře, že v novinách nestojí nic než blbosti, a že je to vážná a smutná věc..."

5. ARCHY k Vánocům L. P. 1946 obsahují :

<i>Kalendář</i>	<i>listů</i>	1
<i>Řeč sv. Bernarda opata o narození Páně</i>		2
H. Colleye: <i>Tajemství Vánoc</i>		6
Hengstenberg: <i>Askese</i>		10
<i>Básně</i> (Cayrol, V. Vokolek		3
Brjusov: <i>Klíče tajemství</i>		13
<i>Na dunajské pláni</i>		4
Bernanos: <i>(tři články)</i>		8
<i>Kdyby</i>		3
<i>Redakční zadina</i> (J. V. F.)		4
<i>Obrázky</i> od M. F. a A. Strnadela		2

Uspořádal a vydal Josef V. Florian, Stará Říše / Morava.

Pátý sborník Archů je za Kčs 20.—
Tiskla knihtiskárna Jos. Filipa v Třebíči

